

Landbruget i 1949.

Af professor *K. Skovgaard*.

Billedet af året, der svandt, beherskes på det økonomiske livs område af de mange og omfattende internationale bestræbelser, der udfoldes for igennem en forøgelse af produktion og verdenshandel at stabilisere verdensøkonomien og at skabe grundlaget for en fredelig og fremadskridende udvikling.

Ved årsskiftet i fjor var Marshall-hjælpen begyndt at gøre sin virkning, og på baggrund af de i løbet af 1948 voksende fremskridt i det europæiske genopbygningsarbejde syntes det berettiget at se fremtiden i møde med voksende optimisme, men allerede i årets første måneder begyndte der at vise sig tegn til tilbageslag. Der var ganske vist stadig god gang i forøgelsen i den europæiske produktion, men som året skred frem, opstod der voksende vanskeligheder for dollarsbalancen, fordi eksporten ikke kunne forøges i et sådant omfang, at der trods Marshall-hjælpen kunne opnås ligevægt på betalingsbalancen over for dollarsområdet. Dette problem kom hen på sommeren ind i et akut stadium, og udviklingen førte hurtigt frem til de begivenheder, der udløstes med devalueringen den 18. september og de derefter følgende vidtrækkende beslutninger om en radikal reorganisering af Marshall-landenes samhandel.

Ved årsskiftet er disse begivenheder endnu af så ny en dato, at det ikke er muligt at danne sig noget begreb om deres endelige virkninger, som dog under alle omstændigheder må få temmelig afgørende indflydelse på den danske landbrugsproduktion, så nøje afhængig som denne er af den vesteuropæiske økonomi.

Det danske landbrug står i den ejendommelige situation, at det på kun halvandet år på grundlag af to gode

høstår og indførselen under Marshall-hjælpen har genopbygget sin produktion og eksport omtrent til førkrigstidens niveau, men man har ikke været i stand til igennem udenrigshandelen at konsolidere råstofindførselen, som i stigende grad har måttet finde sted fra dollarslandene, og erhvervet er dermed direkte afhængig af en hurtig forbedring af og heldig udvikling i det vesteuropæiske dollarsproblem. Man må imidlertid forudse, at det i heldigste tilfælde vil tage sin tid at genopbygge verdenshandelen på en sådan måde, at man når frem til den frie omveksling af valuta, som har været forudsætningen for udviklingen af den danske økonomi i almindelighed og for landbruget i særdeleshed.

Landbruget er dermed stillet over for det direkte problem, hvorledes produktionen skal kunne opretholdes og tilrettelægges, eftersom Marshall-hjælpen i det kommende år begrænses og efterhånden bortfalder, og tilførselsmulighederne for råstoffer derfor antagelig formindskes. Dette turde blive det kommende års centrale landbrugsproblem, og som forholdene nu engang ligger, synes det ikke at kunne finde anden løsning, end at man forøger udnyttelsen af landbrugets egne råstofmuligheder, således at det bliver muligt i et stigende omfang at stabilisere forædlingsproduktionen på en hjemlig råstofproduktion og at gøre den mere uafhængig af råstofindførselen, og man måtte ønske, at sådanne bestræbelser måtte opnå mærkbare resultater allerede fra det kommende høstår.

Vejr- og vækstforhold.

Vinteren 1948—49 blev meget mild og tør. I årets første to måneder var vejret og arbejdsforholdene så gunstige, at meget udendørs arbejde kunne bringes fra hånden, og sidst i februar gjorde man klar til såningen, ja, enkelte var så småt i gang med dette arbejde, da der først i marts satte en kuldeperiode ind med en del frost og sne, som standsede alt markarbejde. Sidst i marts kunne forårsarbejdet genoptages, og da måneden var usædvanlig tør, blev det gennemført både hurtigt og under fordelagtige vilkår, således at kornsåningen

gennemgående var tilendebragt først i april. Selv om frosten først i marts havde gjort en del skade i egne, hvor man ikke fik sne, havde de overvintrende afgrøder klaret sig godt, og med april måneds både fugtige og milde vejr kom der god gang i væksten i alle afgrøder, og alt grønnedes så smukt og stærkt, som man kun sjældent har oplevet det. Allerede sidst i april kunne udbindingen af kreaturer begynde.

Det gode vejr fortsatte i maj, der blev fugtig og ret mild, ja, væksten var så kraftig, at man tidligt begyndte at ængstes for, at kornet skulle blive for svært og svagt i stråene, men græsvæksten glædede man sig over, og der blev en meget stor høhøst, da græsbestanden var god. I de næste tre måneder ændredes vejret, fra at være fugtigt blev det tørt. Den store høhøst kunne derfor bjærges i god stand, og den rigelige forsommernebdør gav i juni stadig gode betingelser for vækstens fortsættelse, vel bl. a. også fordi temperaturen holdt sig omkring det normale, så fugtigheden slog godt til. En varmebølge og tørke i juli satte sit præg på afgrøderne, kornets modning fremskyndedes stærkt, græsning og rodfrugter led under tørken, men en egentlig græsmangel opstod kun stedvis, da ret udbredte byger holdt væksten nogenlunde i gang.

Kornhøsten begyndte i de første dage i august. Høstarbejdet blev ret besværligt på grund af den meget store halm-mængde og udbredt lejesæd, ligesom en voldsom orkan lige efter høstens begyndelse knækkede og indfiltrede stråene, men da august blev usædvanlig tør, kunne høsten alligevel gennemføres under gunstige vilkår, og kvaliteten af kærne og strå blev fortrinlig.

Tørken i august skadede roer og græsning, som selv septembers usædvanligt gode vejr ikke helt kunne opveje. Bedst klarede græsningen sig, da nykløverer stod fint og ydede betragtelige bidrag til kreaturerne græsning, medens roerne sattes i stå, da septembers første del var ret tør. Mange steder kneb det med pløjningen til vintersæd, men almindelig nedbør og fortsat varme sidst på måneden gav gode bearbejdningsmuligheder, og vintersæden blev sået under gunstige vilkår omend lidt sent mange steder.

Det gode efterårsvejr fortsatte i oktober og november, nattefrost kom der først langt hen i november, så man har i år oplevet det særsyn at se træerne stå fuldt løvede over en måned længere end sædvanligt.

Roehøsten kunne gennemføres nemt og behageligt i det milde, tørre vejr, og afgrøden blev bjærget under de bedst tænkelige vilkår. Det gode efterårsvejr gjorde det muligt at fortsætte græsningen til langt hen på efteråret, og kreaturerne blev bundet ind i usædvanligt godt huld. I årets sidste måneder er vintersæden og de andre overvintrende afgrøder groet smukt til, ja, vintersæden er gennemgående nærmest for svær, og iøvrigt har der ingen hindringer været for at gennemføre efterårsarbejdet, som er langt fremme, hvilket altid er en betryggelse for det kommende år.

Som altid har vækstvilkårene vekslet en del i landets forskellige egne; de har været gunstige i de østlige egne på de gode jorder, medens Vest- og Nordjylland blev noget forfordelt med nedbør i forsommeren. Året vil blive husket som et usædvanligt godt græsår, der vil stive totalavlen stærkt af, medens kornhøsten for hele landet vel nåede rekordtal, men alligevel ikke på Øerne gav det kærneudbytte, man havde ventet, hvilket ikke går på tværs af erfaringen fra andre år-gange med fugtige forsomre. Endelig var sommernedbøren i forhold til roernes behov vendt om. De fik for megen væde først på sæsonen og for lidt i juli—september, hvor de har det største behov. Men alt i alt var det godt landmandsvejr i 1949.

Arealanvendelsen.

Det er ikke store udsving, der fra år til andet finder sted i arealanvendelsen her i landet; man følger den fastlagte drifts-linie, omend man retter lidt her og der, og prøver sig lidt frem i overensstemmelse med konjunkturerne, og derfor bliver det også de mere konjunkturbestemte handelsafgrøder, der viser de største relative udsving i areal.

Det totale landbrugsareal er for 1949 opgjort til 42 000 ha mere end året før, hvilket skyldes en forøgelse af arealer uden for omdriften, medens arealer i omdriften er af samme størrelse som i 1948.

Arealanvendelse efter Det statistiske Departements tællinger, ha.

	1939	1948	1949	1949÷ 1939	1949÷ 1948
Hvede	133 500	69 000	83 000	÷50 500	+14 000
Rug	137 000	167 300	194 800	+57 800	+27 500
Byg	420 900	441 300	453 700	+32 800	+12 400
Havre	376 400	329 700	307 900	÷68 500	÷21 800
Blandsæd	303 900	283 800	284 100	÷19 800	+300
Bælgsæd	3 100	12 200	12 400	+9 300	+200
Korn ialt	1 374 800	1 303 300	1 335 900	÷38 900	+32 600
Kartofler	69 500	138 300	106 000	+36 500	÷32 300
Runkelroer	142 300	55 800	46 900	÷95 400	÷8 900
Tørstofrige roer .	64 200	116 500	141 000	+76 800	+24 500
Kålroer	191 900	202 900	198 800	+6 900	÷4 100
Turnips	11 800	9 500	7 100	÷4 700	÷2 400
Gulerødder	4 700	3 400	2 700	÷2 000	÷700
Fabriksroer	39 600	48 900	60 900	+21 300	+12 000
Cikorierødder ..	600	700	300	÷300	÷400
Rodfrugter ialt .	524 600	576 000	563 700	+39 100	÷12 300
Andre høstarea- ler	50 900	99 500	88 100	+37 200	÷11 400
Brak	31 900	9 900	8 200	÷23 700	÷1 700
Græs og grønt- foder	740 000	686 300	682 800	÷57 200	÷3 500
Heraf lucerne ..	19 900	16 900	25 300	+5 400	+8 400
Arealer i om- driften	2 722 200	2 675 000	2 678 700	÷43 500	+3 700
Græs uden for omdriften	528 200	432 500	478 500	÷49 700	+46 000
Læggepl. for tørv	—	12 800	5 400	+5 400	÷7 400
Landbrugsareal ialt	3 250 400	3 120 300	3 162 600	÷87 800	+42 300

Kornarealet er forøget med 32 600 ha, hvilket ret nøjagtigt svarer til tilbagegangen i kartoffelarealet. Der var atter i år fremgang både i hvede- og rugarealet, således at vintersædsarealet blev endog lidt større end før krigen, hvilket skyldes den stærke forøgelse af rugarealet, idet hvedearealet er 50 500 ha mindre end i 1939. Medens hveden fik en opmuntring ved den sidste kornordning, har de lave rugpriser efter høst sikkert virket dæmpende på lysten til at så rug, og en tilbage-

gang i rugarealet kan derfor ventes i 1950. Bygarealet gik lidt frem og havrearealet tilbage, men blandsædsarealet var uforandret. Det er ret forbavsende, så indgroet troen på blandsædavlens fordelagtighed er, ja, selv ret udbredte og stærke havreålsangreb synes ikke at kunne virke korrigerende på denne opfattelse.

Rodfrugtarealet havde en lille tilbagegang på 12 300 ha, hvilket udelukkende skyldtes indskrænkning i kartoffeldyrkningen, som gik tilbage med et areal af samme størrelsesorden, som udvidelsen året før; ses der bort fra kartoffelarealet, blev roearealet forøget med 20 000 ha, hvoraf 12 000 ha er forøgelse af arealet med fabriksukkerroer og 8 000 ha forøgelse i foderroearealet. Af foderroerne havde tørstofrige bederoer igen en betydelig og glædelig fremgang. Det er som i foregående år fremhævet interessant at bemærke, at rodfrugtarealet kan opretholdes, ja, udvides trods den store tilbagegang siden før krigen i landbrugets arbejdsstyrke.

Ved nøjere betragtning af arealbevægelserne viser der sig endda muligheder for ret store arealudvidelser på de enkelte ejendomme eller i enkelte egne. I fjor blev kartoffelarealet således udvidet med 34 000 ha eller ca. 30 pct., og i år blev sukkerroearealet udvidet med 12 000 ha eller ca. 25 pct., i begge tilfælde ret lokaliserede udvidelser, som er af betydning ved bedømmelsen af mulighederne for en forøget foderproduktion her i landet til erstatning for indført korn. Det er vel sandsynligt, at tørveproduktionens stærke indskrænkning i fjor og i år har medført en betydelig forøgelse i tilgangen på løs arbejdskraft til rodfrugtdyrkningens sæsonarbejde ved tynding og optagning, men iøvrigt gør mekaniseringen af rodfrugtoptagningen sig også gældende.

Udvidelsen af sukkerroearealet var af stor betydning. Verdensproduktionen af sukker er ganske vist i farezonen, da den i 1948/49 var på 31,6 mill. tons eller 4 mill. tons mere end før krigen, og verdenseksporten er steget med godt 3 mill. tons. Det ser dog ud til, at markederne endnu har kunnet aftage denne forøgelse uden væsentlige prisfald, selv om sådanne stilles i udsigt i de kommende år, da udvidelsen i

produktionen fortsættes. Foreløbig er sukkeret imidlertid ensbetydende med dollars, og selv om devalueringen vil lægge et tryk på sukkerpriserne, vil den tillige betyde en stærk forøgelse i de bløde valutilandes konkurrenceevne i sukkerproduktionen. Det skulle derfor, hvor faretruende den internationale sukkersituation end ser ud, alt i alt være meget ønskeligt her i landet at bevare et stort sukkerroearreal ad åre, idet en overskudsproduktion stadig skulle kunne finde fordelagtig afsætning i Europa.

Græsarealerne i omdriften er af samme størrelse som i fjor; der er derimod kommet en forøgelse i græsarealer uden for omdriften på 46 000 ha. Lucernearealet gik relativt stærkt frem, og en forøgelse ad åre er forudseelig; man vil prøve værdien af de nye franske lucernestammer, som stadigt giver overraskende gode resultater.

Andre høstarealer.

Afgrøderne indbefattet under »andre høstarealer« gik i år tilbage med ca. 11 000 ha. Der var en forøgelse i frøarealer på ca. 8 000 ha, men en ret stærk tilbagegang bl. a. i arealer med oliefrø. Årsagen hertil er formentlig udelukkende, at olieindustrien i foråret nægtede at tegne kontrakter på oliefrø, og landmændene måtte derfor alene bære risikoen på produktionen. Heldigvis var der en del landmænd, der tog chancen, selv om de ingenlunde i de i efteråret fastsatte priser har fået fuld belønning for dette. Oliefrø er stadig hård valuta, og da tilførselsmulighederne efter devalueringen er blevet betydeligt forringede, er årets avl af oliefrø af største betydning for forsyningerne, og man skulle mene, at dyrkerne var berettiget til en bedre afregning, end den, de får. Det ser således ejendommeligt ud, at frøprisen fastsættes til 110 øre pr. kg til avler, men retur-oliekagerne forhøjes fra 45 kr. pr. hkg, som betaltes i fjor, til 55 kr. Det ser ud til, at olieindustrien er interesseret i at købe oliefrø i det kommende høstår, men det vil næppe kunne ske i større omfang, med mindre prisen forhøjes væsentlig og afsætningen sikres, da kornpriserne allerede nu bevæger sig omkring 50 kr. og må antages yderligere at stige en del.

Spindhøravlen er inde i en krise. Konkurrencen ude fra er hård, bl. a. fra lande, som understøtter deres spindhør dyrkning stærkt. Det har ikke været muligt at få tilsagn om blot beskedne støtteforanstaltninger til denne produktion, og der er forøvrigt opstået en ret ejendommelig situation derved, at nogle af de største skætterier har anlagt store hørgarnspinderier, og deres interesser har derefter forskudt sig kende- ligt. For at kunne konkurrere på garnmarkedet er de intere- seret i billigt spindemateriale og følgelig ikke særligt ivrige efter støtteforanstaltninger for spindhørproduktionen, der fører til dyrere skættehør. I andre lande har man løst dette pro- blem ved at give direkte tilskud til spindhøravlen, men med den indstilling over for statens initiativ, der råder for tiden her i landet, er denne vej næppe farbar, selv om man skulle synes, at erfaringerne fra krigen og hele forsyningssituationen iøvrigt måtte opfordre til at bevare vor spindplanteproduk- tion.

De vigtigste frø- og handelsplanter, ha.
Det statistiske Departements tællinger.

	Frø ialt	Roefrø	Bælgpl.- frø	Græs- frø	Have- frø	Olie- hør	Spind- hør	Sen- nep	Havesa- ger på friland
1949	53 574	7 897	19 076	20 230	1 473	13 000	4 600	3 900	10 157
1948	45 210	8 931	12 041	18 834	1 492	18 100	6 100	11 800	11 861
1939	41 900	3 615	10 197	23 435	838	—	—	—	7 120

Af *markfrøarealer* er arealet med roefrø gået tilbage, men arealerne med græsfrø og navnlig bælgplantefrø er gået frem. Disse bevægelser er naturligvis udtryk for forventninger, som dyrkerne i foråret 1948 stillede til frøavlen, og som byggede på priserne i sæsonen 1947—48. Ved fastlæggelsen af disse fremtidsforventninger bistås landmændene i alt for høj grad af mundrappe frøagenter, og resultatet bliver mange skuffel- ser. Det er således meget lave priser, der noteres i indevæ- rende sæson for mange frøarter; til gengæld ligger andre sorter højt, og man kan så for disse forudse en betydelig ud- videlse af produktionen i 1951.

Man kunne tænke sig, at de centrale landbrugsorganisatio- ner, for at spare producenterne for unødige tab, hvert år lod foretage en forudbedømmelse af udsigterne for produktionen

af frø som af de vigtigste handelsafgrøder iøvrigt, og at denne udsendes i så god tid, at den kunne være retningsgivende for besåningen. Som forholdene er nu, skal den enkelte landmand selv søge oplysningerne, og disse synes ofte at blive af ret tilfældig og desværre også af misvisende karakter.

I U. S. A. og Canada gennemføres sådanne forudsigelser af landbrugsministeriet, og de udsendes for alle afgrøder og produktioner, men det er muligt, at en sådan opgave her i landet må løses af landbrugsorganisationerne. Landbrugsministeriets udvalg vedrørende ind- og udførsel af frø og Statsfrøkontrollen udsender hvert år en meget værdifuld oversigt over frøudlæg og frøforsyningen, men den når ikke frem til den enkelte landmand, og den kunne måske også affattes skarpere, så den enkelte dyrker var helt klar over udsigterne, og ikke skulle reagere for meget på de betalte priser, der hører fortiden til. Det må dog også tilføjes, at D. L. F. hvert år afgiver vejledende skøn over frøavlens udsigter til sine avlere.

Høstudbytte og foderforsyning.

Det statistiske Departements foreløbige opgørelse over høstresultatet den 9. december kom som en betydelig overraskelse. Den viser et samlet høstudbytte på 129,5 mill. afgrødeenheder*) eller 4 mill. afgrødeenheder mere end i det hidtidige rekordår 1946 og 11 mill. afgrødeenheder mere end gennemsnit for årene 1935—39. Også kvalitetsmæssigt er høsten særdeles tilfredsstillende; den blev for det første bjærget under usædvanligt gode vejrforhold, og for det andet indeholder den forholdsvis store mængder af de værdifulde foderemner.

I sommer udsendte Det statistiske Departement et på afgrødeforudsigelserne udarbejdet skøn over høstudbyttet af korn, som ansloges til ca. 40 mill. hkg. Dette skøn har efter høst været genstand for en del kritik, da mange landmænd blev skuffede af tærskningsresultaterne, men det viser sig nu, at det foreløbige skøn er i god overensstemmelse med den foreløbige oversigt over kornhøsten. Det ses også af departementets opgørelse, hvorledes kritikken af det foreløbige skøn

*) 1 afgrødeenhed = foderværdien af 1 hkg byg.

har kunnet fremkomme, idet en del egne, navnlig på øerne, har mindre eller omtrent samme kornudbytte som i fjor, medens visse jyske egne har stor fremgang.

Som det fremgår af nedenstående oversigt er *kornhøsten* opgjort til 40,83 mill. hkg eller 2 mill. hkg mere end i fjor. Vintersæden har alene givet 1,1 mill. hkg mere og nogenlunde det samme kvantum mere end i årene før krigen.

Høstudbyttet efter Det statistiske Departements opgørelse.

	Mill. hkg			Mill. afgrødeenheder		
	1949	1948	1934-38	1949	1948	1934-38
Hvede	2,98	2,52	3,83	3,0	2,5	3,8
Rug	4,69	4,00	2,62	4,7	4,0	2,6
Byg	15,71	14,59	11,03	15,7	14,6	11,0
Havre	9,82	9,88	10,24	8,2	8,2	8,5
Blandsæd	7,63	7,17	7,81	6,9	6,5	7,2
Korn ialt	40,83	38,16	35,53	38,5	35,8	33,1
Kartofler	17,94	29,37	13,49	4,0	6,5	3,2
Foderroer	207,23	185,06	243,30	25,2	22,3	27,9
Fabriksroer ...	21,28	17,11		4,9	4,1	
Rodfrugter ialt				34,1	32,9	31,1
Hø				8,6	3,2	7,9
Halm				48,0	9,8	9,7
Græsning					32,3	34,0
Samlet høstudbytte				129,5	114,3	115,8

For *rodfrugterne* er høstudbyttet 34,1 mill. afgrødeenheder eller 1,2 mill. mere end i fjor, hvilket fremkommer ved en fremgang på 2,9 mill. afgrødeenheder i foderroer og 0,8 mill. afgrødeenheder i sukkerroer minus en tilbagegang i kartofler på 2,5 mill. afgrødeenheder. Endelig er *høhøsten* opgjort til 8,6 mill. afgrødeenheder eller 5,4 mill. mere end i fjor.

For *græsmarkerne* foreligger endnu intet endeligt tal, men man kan skønne, at udbyttet bliver 38—40 mill. afgrødeenheder, og det når dermed op på omtrent samme størrelse som i de gode år 1945 og 1946.

Det har sin interesse at se, hvorledes foderforsyningen er for vinteren sammenlignet med i fjor og med årene før krigen.

Foderbeholdninger af vinterfoderafgrøder. Mill. afgrødeenheder.

	1949	1948	1934/38	1949÷ 1948	1949÷ 1934/38
Korn	38,8	36,1	33,1	2,7	5,7
Rodfrugter	34,1	32,9	31,1	1,2	3,0
Høj	8,6	3,2	7,9	5,4	0,7
Ialt	81,5	72,2	72,1	9,3	9,4
Halm	(11,0)	9,8	9,7		

Det ses af disse tal, at høsten er ca. 9 mill. afgrødeenheder større end i fjor og end i årene før krigen af de værdifulde fodermidler: korn, rodfrugter og høj, samt at der er rigeligt med halm. På grund af besætningsforøgelsen vil det være af

	Kvæg ialt mill. stkr.	Malkekøer mill. stkr.	Svin mill. stkr.	Høns mill. stkr.	Heste tusinde stkr.
1949	2,96	1,54	3,1	25,20	528
1934/38	3,15	1,65	3,15	28	553

særlig betydning at sammenligne foderforsyningen i år med forholdene før krigen. Det ses af ovenstående tal, at besætningerne er noget mindre end før krigen, og foderforsyningerne kan anslås således i mill. afgrødeenheder:

	1949	1934/38
Korn, høst, mill. a. e.	38,8	33,1
Korn, import, mill. a. e.	5,0	8,3
Ialt korn	43,8	41,4
Rodfrugter, høj, mill. a. e.	42,7	39,0
Oliekager	5,4	8,8
Ialt	91,9	89,2

Der er altså tilsyneladende en lidt bedre foderforsyning i år end i gennemsnit for årene 1934—38, idet der er regnet med, at halm er til rådighed i tilstrækkelig mængde i begge tilfælde. Der skal dog foretages forskellige fradrag for 1949 sammenlignet med før krigen; således er forbruget af brød og gryn noget større, kartoffelforbruget er større, og kartoffel-eksporten tager flere kartofler; endelig er avlen af sukkerroer ca. 1 mill. afgrødeenheder større, hvilket ligeledes må fradragges. På den anden side skal der tillægges meravlen af ensilage,

som har et ret betydeligt omfang, og der er en del, der tyder på, at kornbeholdningerne af gammel høst i 1949 var ret betydelige. Men man er alt ialt næppe langt fra det rigtige, når man anslår foderbeholdningerne i år til at være af nogenlunde samme størrelse som i årene før krigen, hvis den ansatte indførsel af korn og oliekgager kan gennemføres.

Der skulle altså denne vinter være basis for en produktion af samme størrelse som før krigen, men det må ved produktionens tilrettelægning erindres, at meravlen er højst ulige fordelt imellem landets forskellige egne, og at foderbeholdningerne ligger fast, hvilket navnlig har betydning for kornet. Det anføres, at det kun er små mængder korn, der kommer på markedet. Landmændene beholder kornet for at fodre det op på de forøgede besætninger, og det er forøvrigt de kornsælgende egne, der har haft den forholdsvis laveste høst. Da tilførselsmulighederne ude fra er begrænsede, skulle det være påkrævet, at den enkelte landmand planlægger sin produktion i overensstemmelse med den disponible fodermængde; det vil næppe betale sig at tage chancen på senere levering, f. eks. af korn.

Husdyrhold og husdyrproduktion.

I årets løb er den genopbygning af besætningerne, som indlededes efter den gode høst i 1948, fortsat i et stærkt — og måske i et for stærkt — tempo, efter som forsyningsituationen har udviklet sig. *Hestebestanden* er dog gået tilbage med 9 pct., en virkning af de lave hestepriser og mekaniseringen. Der er en nedgang i bedækkede hopper på 15 000 til 72 000, det laveste tal i mange år, så tillægget til næste år vil blive stærkt reduceret. De ret gode priser på føl og plage samt heste til slagting har påvirket bestanden stærkt og fremskyndet reduktionen.

Hornkvægbestanden er forøget med 5 pct., men er dog stadig ca. 10 pct. mindre end før krigen, selv om kobestanden kun er 6—7 pct. mindre. Der er ingen tvivl om, at udvidelsen i kvægbestanden er fortsat efter tællingen den 15. juli; det fremgår af de høje priser på levekvæg og er naturligvis begrundet i den forholdsvis rigelige foderforsyning og en vis

optimisme med hensyn til kraftfodertilførslen. På dette sidste punkt er man, som forholdene har udviklet sig, blevet skuffede, og det må derfor håbes, at der er lagt sådanne overslag over foderforbruget i den kommende vinter, at man ikke som så ofte før kommer i forlegenhed og påfører sig tab ved svigtende foderbeholdninger, hvis foråret trækker lidt længere ud end sædvanligt. Dette er så meget mere ønskeligt, som både svine- og fjerkræbesætningerne også er stærkt forøgede og stiller deres krav til foder.

Husdyrbestanden i tusinder efter Det statistiske Departements tællinger.

	Juli 1939	Juli 1948	Juli 1949	1949+ 1939	1949+ 1948
Heste	594	574	528	÷66	÷46
heraf føl	54	58	52	÷2	÷6
Kvæg ialt	3 326	2 831	2 962	÷364	+131
Malkekøer	1 642	1 475	1 537	÷105	+62
Ungkvæg	670	599	625	÷45	+26
Kalve	864	671	714	÷150	+43
Svin ialt ¹⁾	3 183	1 448	2 690	÷493	+1 242
Avlssøer	379	194	352	÷27	+158
Får	147	77	67	÷80	÷10
Høns ²⁾	33 297	23 445	25 199	÷8 098	+1 754

¹⁾ Ved tællingen den 8. oktober var bestanden 3 029 000 svin ialt, heraf 381 000 søer.

²⁾ Kyllinger 14,8 mill. i 1947 og 14,4 mill. i 1948.

Svinebesætningerne er blevet nogenlunde fordoblet i årets løb og nåede nu i efteråret omtrent samme størrelse som før krigen. Der har åbenbart været en del spekulation på færde i denne stærke udvidelse, men der har også været nogen reaktion heroverfor i de senere måneder. Selv om smågrisepri- serne er faldet ret stærkt, afsættes grisene dog, så de må formentlig finde frem til producenter, der mener at kunne fodre dem færdige. Som kornforsyningerne tegner sig, skulle der være al grund til ikke at sætte flere grise i gang, end man har korn til.

Den stærke udvidelse i *hønsebestanden* i fjor er ikke fortsat i år, og det ses på kyllingetillægget, at man ikke agter at udvide bestanden væsentligt til næste år. Det er åbenbart så-

dan, at det er fordelagtigere at fede svin end at producere fjerkræ med de gældende priser.

Der har i år været tælling af det store fjerkræ. Bestanden er nogenlunde som i 1946, men lidt mindre end i 1939. Der taltes 49 000 kalkuner, 710 000 ænder og 344 000 gæs.

Husdyrproduktionen, månedligt indeks i gennemsnit for 9 måneder, januar—september. 1935 = 100.

Efter Statistiske Efterretninger.

	Mælk	Smør	Ost	Flæsk	Æg	Kød	Ialt
Jan.—septbr. 1948 ..	81	71	178	55	93	68	70
» » 1949 ..	97	92	203	76	124	73	89

Månedligt indekstal for mælke-, kød- og flæskeproduktionen 1948 og 1949. 1935 = 100.

Mælk.

	Jan.	Febr.	Marts	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Jan.—Okt.
1948 ..	63	62	67	79	98	100	92	84	83	77	81
1949 ..	71	73	81	94	114	121	114	106	100	—	—

Kød.

1948 ..	116	75	55	51	46	65	75	70	63	126	74
1949 ..	87	86	84	80	68	53	56	65	80	—	—

Flæsk.

1948 ..	72	59	59	53	51	64	49	37	47	44	54
1949 ..	56	61	90	69	68	77	84	80	100	—	—

Produktionen af husdyrprodukter jan.—sept. Mill. kg.

	Mælk	Smør	Ost	Flæsk	Æg	Kød	Samlet indeks
1948	3132	92,7	44,1	134,1	70,2	75,6	70
1949	3744	118,8	49,5	187,2	93,6	83,7	89

Husdyrproduktionen gik i årets løb stærkt frem; i gennemsnit for alle produkter i årets første 9 måneder var fremgangen ikke mindre end 27 pct. Fremgangen var 20 pct. for mælk, ca. 40 pct. for flæsk, 33 pct. for æg, men kun 11 pct. for kød. Det er bemærkelsesværdigt, så godt mælkeproduktionen holdt sig oppe sommeren igennem. Kobestanden var kun 4 pct. større end i 1948, men mælkeproduktionen, der ved årets begyndelse var ca. 13 pct. større end året før, holdt

sig i sommermånederne 20—25 pct. højere end de tilsvarende måneder i 1948, en virkning af den gode høst 1948, den gode græsning 1949 og de bedre forsyninger med kraftfoder. Kødproduktionen har været forholdsvis lav, dels på grund af genopbygning af besætningerne, dels som følge af den gode græssommer, men der skulle ret hurtigt finde en forøgelse i produktionen sted, da kvægbestanden dog kun er 10 pct. mindre end før krigen, og foderforsyningerne på længere sigt næppe opfordrer til stærkere besætningsudvidelser.

Flæskeproduktionen er i årets sidste måneder nået op på førkrigniveauet, men det er vel problematisk, om den kan holdes så højt det kommende år igennem. Det er bemærkelsesværdigt, at ægproduktionen faktisk har været på samme niveau som midt i trediverne, og efter hønsebestandens størrelse skulle den i den kommende tid holde sig der.

Prisudviklingen.

Der har i årets løb fundet en del vigtige prisforskydninger sted, som imidlertid synes at have neutraliseret hinanden. Således var det af Det landøkonomiske Driftsbureau beregnede prisindeks for landbrugsprodukter 322 for hele året 1948 og ligeledes 322 for januar—oktober 1949. For oktober var indekset i 1948 325 og i 1949 320.

Prisindeks for landbrugsvarer. 1909—14 = 100.

1938—39	Jan.	Febr.	Marts	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.
126	331	328	323	322	321	322	317	319	320	320

Af ovenstående indekstal for de første 9 måneder af året ses der at have været et prisfald fra januar til juli på ca. 4 pct. og derefter igen en lille stigning til oktober. Nedgangen skyldes udelukkende sæsonnedgang i æg- og mælkepriser, men siden juli har flere priser forskudt sig ret betydeligt; det gælder således navnlig korn- og kartoffelpriserne, som er gået ret stærkt op. Forhøjelsen af kornprisen ved beregningen af indekset er dog af formel karakter, idet bureauet fra august er gået over til at anvende kornnoteringen som grundlag for indeksberegningen i stedet for afleveringspriserne. I ok-

toberindekset er nedsættelsen af smørafregningen fra 6,50 kr. til 6 kr. pr. kg endnu ikke kommet til udtryk.

Med kornloven af 1949 bortfaldt reguleringen af alle kornpriser undtagen hvedeprisen, der fastsattes til 4 kr. over prisen på ombytningskorn. Der blev ikke ved lovens vedtagelse givet udtryk for, om der i det kommende år skal gennemføres en kornlov, hvilket må anses for beklageligt, da det både af forsyningsmæssige og valutariske hensyn vil være fordelagtigt, om landet gøres selvforsynende med brødkorn. Danmark har ganske vist efter hvedeaftalen forpligtet sig til at aftage 44 000 tons hvede, men udover den indførsel, som denne forpligtelse må give anledning til, skulle man tilrettelægge en sådan prispolitik, at yderligere indførsel af rug og hvede ikke blev nødvendig, en foranstaltning, som synes mere påkrævet end nogen sinde, efter at hvede som korn i det hele taget er blevet til hård valuta.

Frihandelspriserne på korn lå i årets første halvdel på 43—46 kr., men viste svaghedstegn henimod høst. Navnlige faldt rugprisen stærkt, helt ned til 31—32 kr. for derefter at rette sig lidt igen. Rughøsten var ganske vist alt for stor i forhold til brødkornsbehovet, men alligevel blev rugen stærkt undervurderet, hvilket anføres bl. a. at skyldes fejlagtige prisforudsigelser. Efter devalueringen den 18. september herskede der en del usikkerhed om kornprisen, men den har efterhånden fortaget sig, da det står fast, dels at indførselsprisen vil stige, dels at indførselsmængden vil blive begrænset, og kornprisen har derfor været for opadgående. Hvor højt den vil komme op, er det ikke muligt at forudsige; det vil afhænge af, hvor godt de enkelte landmænd er i stand til at tilpasse besætningsstørrelse og fodring efter deres beholdninger.

Kartoffelpriserne ligger noget højere end i fjor og vil vel nærmest vise opadgående tendens, fordi beholdningerne er mindre. Der ses dog at være ret stærkt udbud i spisekartofler fra Jylland, således at den jyske sælgernotering er lavere, end den plejer at være i forhold til den sjællandske.

Frøpriserne har haft en stærkt varierende tendens; rød-kløverfrø er faldet stærkt, men visse græsfrøsorter er steget. For eksportsorterne tegner forholdene sig gunstigt, men for

de fleste af de særlige hjemlige brugssorter synes prisudsigterne at være ret dårlige.

Medens hestehandel og hestepriser lå meget trykket, var der en stigning i priserne på leviekvæg, som i slutningen af året nåede op på omkring 1000 kr. pr. stk. Der er altså en del landmænd, som i tidligere år reducerede eller bortsolgte kvægbesætninger, der er ved at bygge dem op igen, tilskyn-det af prisrelationerne og den gode høst. Grisepriserne nåede i årets løb op på 100—120 kr., men har i årets sidste kvartal været i uafbrudt nedgang, uden at prisfaldet dog endnu har været katastrofalt for sælgerne. Hele situationen skulle nærmest opfordre til en begrænsning af tillægget og i det hele taget for den enkelte landmand til at indstille sin produktion nogenlunde i overensstemmelse med det foder, han råder over.

For prisudviklingen fandt der i årets løb en række betyd-ningsfulde begivenheder sted. Den første var smørprisaftalen med England i juni, hvorefter den engelske smørpris nedsat-tes fra 6,12 kr. til 5,17 kr. pr. kg eller med 95 øre. Derefter kom sidst i juli aftalen om baconprisen, der for 1950 ned-sattes med 15 øre til 4,14 kr. pr. kg, og endelig er også englandsprisen for æg blevet nedsat. Alle tre prisnedsættelser måtte få en beklagelig virkning på landbrugets indkomst og naturligvis især nedsættelsen af smørprisen. Hvis man tænker sig, at den engelske smørpris slår igennem for hele mælke-produktionen, betyder den en indtægtsnedgang på godt 4 øre pr. kg mælk eller op imod 200 mill. kr., og flæskeprisnedsæt-telsen vil andrage fra 30—50 mill. kr. Foreløbig er afregnings-tallet for smør dog kun nedsat fra 650 til 600 øre pr. kg eller med 50 øre, og så længe denne notering kan holdes, begræn-ses indtægtsnedgangen for mælk naturligvis.

Da disse prisnedsættelser kom, vakte de selvfølgelig stærk beklagelse, men man håbede at kunne indvinde noget af tabet ved en forøgelse af produktionen og en nedgang i foderstof-prisen. Disse forhåbninger bristede imidlertid ved devaluerin-gen den 18. september og i tiden derefter, som viste, at foder-stofpriserne ville stige, og at importen af foderstoffer måtte begrænses. Endelig skal det nævnes, at de omtrent siden krigens udbrud bestående kød- og flæskeordninger for hjem-

memarkedet bortfaldt fra den 19. november, men hvilken indflydelse dette vil få for prisudviklingen, er det dog vanskeligt at afgøre, da eksport og hjemmemarked nu skal konkurrere om kød- og flæskeproduktionen, og det er vel forudseeligt, at de forhøjede forbrugerpriser på kød vil virke bremsende på hjemmeforbruget.

Udenrigshandelen.

Resultatet af udenrigshandelen i 1949 må ses på baggrund af de skelsættende internationale økonomiske begivenheder, der i årets løb fandt sted, og som sammen med ændringer i vore egne afsætningsvilkår på afgørende måde vil påvirke forudsætningerne for vor ind- og udførsel. Det vil sige, at man nu ved årsskiftet vel kan konstatere, hvorledes vor udenrigske omsætning er forløbet, men dens tendenser kan kun med stærke forbehold tjene som vejledning for tiden fremover.

Ved årsskiftet i fjor gjorde der sig en betydelig optimisme gældende med hensyn til den økonomiske udvikling og opbygningen af den udenrigske omsætning. Marshallhjælpens virkninger var begyndt at gøre sig gældende, og der syntes at være god fremgang i den europæiske økonomi og dermed berettigelse for at se fremtiden forhåbningsfuldt i møde. Med den afgørende betydning, som Englands økonomiske stilling har for vor som for hele Vesteuropas fremtid, fulgte man navnlig med tilfredshed den gunstige udvikling, der fra måned til måned fandt sted i den engelske handelsbalance, og som syntes efterhånden at ville bringe de foregående års store deficit i den engelske udenrigshandel ud af verden.

Denne optimisme holdt sig i det store og hele til hen på forsommeren, da der opstod en stigende uro om sterling, og sir *Stafford Cripps* så sig nødsaget til at erklære, at England trods Marshall-hjælpen ikke var i stand til at bringe balance i Imperiets dollarsomsætning, men at guld- og valutareserverne forringedes i et faretruende tempo fra måned til måned. England havde været i stand til at forbedre sin handelsbalance i almindelighed, men Imperiet,

der har fælles dollarskasse, havde ikke kunnet stabilisere sine dollarsindtægter. Denne erklæring blev indledningen til en række internationale forhandlinger og rådslagninger, som ikke førte til noget resultat, og England tog derefter konsekvensen af begivenhederne ved den 18. september at devaluere sterling med 30 pct.

Denne beslutning kom måske ikke uforberedt, da pundets devaluering havde været diskuteret i længere tid, og navnlig blev der fra amerikansk side lagt et voksende og stærkt pres på England for at få nedskrevet sterling i forhold til dollars. Når devalueringen alligevel virkede om muligt endnu mere chokerende, end da England forlod guldstandarden i 1931, skyldtes det foruden nedskrivningens størrelse den hovedkuls måde, den gennemførtes på, uden om alle hensyn til bestående internationale konventioner og internationalt samarbejde.

I juni og juli førtes de dansk-engelske forhandlinger om en langtidsaftale for smør og om baconprisen. Langtidsaftalen for smør, der var forberedt i fjor, blev afsluttet på 6 år og sikrer Danmark afsætning på det engelske marked for 75 pct. af totaludførselen til den aftalte pris, dog ikke ud over 116 840 tons årligt. Prisen fastsattes til 5,17 kr. pr. kg fra den 1. oktober 1949, og den kan årligt pr. 1. oktober ændres med indtil 7,5 pct. op eller ned.

Det var med megen betænkelighed, man her i landet gik med til denne aftale, men ingen ansvarlig myndighed eller person turde tage ansvaret for at lade være, og det var også den almindelige opfattelse blandt danske landmænd, at selv om den stærke prisnedsættelse på 95 øre fra 6,12 kr. pr. kg var beklagelig, bød aftalen på fordele ved at stabilisere afsætningen fremover. Aftalen blev fra dansk som engelsk side sluttet ud fra indtrykket af, at der var ved at opstå en ændring i forsyningssituationen. Selv om vort smør stadig havde let ved at finde købere, var efterspørgselen dog mindre kraftig end tidligere år, og da kraftfoderprisen desuden var faldet stærkt, kunne man forudse produktionsudvidelser.

Uden dermed at ville kritisere smøraftalen skal det an-

føres, at man må se med en hel del skepsis på disse langtidsaftaler, som England har gjort til et vigtigt instrument i den internationale handel. Som fremhævet i årsoversigten i fjor har disse aftaler vist sig meget lidt holdbare, når det kom til stykket, og de er den rene spekulation, når konjunkturerne er så ustabile, som de har været det de sidste 20 år. En af kontraktens parter må blive sorteper, og det er ikke usandsynligt, at den svagere eller mere afhængige part oftere bliver det end den stærkere part. Som udviklingen kom til at forløbe, var det vort land, der på grund af devalueringen kom til at trække det korteste strå, endda kun to måneder efter smørkontraktens afslutning, men man må gå ud fra, at England ud fra almindelige billighedshensyn erkender, at devalueringen gør det berettiget, at aftalens prisbestemmelser revideres. Den samme betragtning gælder naturligvis også baconaftalen, som afsluttedes i fjor, og efter hvilken prisen på bacon pr. 1. januar nedsættes med 15 øre pr. kg til 4,13 kr. pr. kg.

Dernæst må nævnes de europæiske Marshall-landes forhandlinger og bestræbelser for at frigøre handelen sig imellem. Efter at de finanstekniske og finanspolitiske foranstaltninger, man har truffet i årets løb, ikke har ført til noget afgørende resultat i forøgelse af handelen og forbedring af dollarsbalancen, har man efter et stærkt pres fra de amerikanske Marshall-myndigheders side den 2. november besluttet sig til den såkaldte frilisteordning, hvorefter det enkelte land skal overføre 50 pct. af sin indførsel i hver af grupperne: fødevarer, færdigvarer og råstoffer — til fri import. Det ses ikke nu før årsskiftet, i hvilken udstrækning dette vil berøre vor landbrugseksport, om med andre ord forædlede landbrugsvarer vil blive sat på friliste i de andre Marshall-lande i et sådant omfang, at det kan give vor udførsel samme fordele, som vort land må give andre landes eksport ved at sætte deres varer på vor friliste. Dette vil være af afgørende betydning for vor samhandelsøkonomi, da landbrugseksporten udgør 62 pct. af vor samlede eksport.

I årets løb afsluttedes endvidere toldforhandlingerne i

Ud- og indførsel af de vigtigste landbrugsvarer jan.—sept.
1948 og 1949.

Efter Det statistiske Departement.

Udførsel.

	Mængde		Værdi, mill. kr.	
	1948	1949	1948	1949
Hornkvæg og kalve, stkr. . . .	19 971	33 125	15,77	31,16
Kød og kødvarer ialt, tons . . .	56 906	84 861	239,22	358,66
Heraf:				
Okse- og kalvekød, tons	7 199	7 947	19,88	21,37
Bacon og flæsk	38 054	61 282	128,40	261,27
Kødkonserves	5 614	7 138	31,19	44,92
Mælkeriprodukter m. v. ialt	151 721	239 348	744,90	1077,81
Heraf:				
Mælk og fløde, tons	12 714	14 021	10,66	11,36
Mælkekonserves	20 132	35 749	41,93	66,37
Smør	78 716	105 258	531,75	683,48
Ost	8 104	22 347	36,61	83,79
Æg	31 697	61 972	121,83	232,81
Korn, tons	150 027	141 366	101,13	67,19
Kartofler	110 165	110 013	27,60	19,99
Havesager	12 094	15 967	5,14	9,46
Sukker	34 706	28 635	28,52	22,10
Svinefedt	3 924	2 396	22,71	14,76
Huder	1 886	1 138	5,66	2,69
Heste, stkr.	18 663	15 641	34,76	25,26
Frø tons	4 492	9 980	14,86	27,98

Indførsel.

Korn, tons	195 906	391 888	125,85	144,55
Foderstoffer	281 397	473 845	161,49	185,89
Frø til oliepresning	40 380	74 871	60,48	71,19
Gødningsstoffer	458 967	583 196	79,26	99,97

Samlet værdi i mill. kr. af ind- og udførsel januar—september.

	Indførsel mill. kr.	Udførsel mill. kr.	Heraf landbrugsvarer mill. kr.	pct.
1948	2 401	1 946	1 168	60
1949	3 091	2 458	1 541	62

Annecy, som gik ud på at nå frem til enighed om nedsættelse eller binding af tolsatserne i en lang række lande. Det viste sig, at det ikke var store og afgørende resultater, der nåedes for vort lands vedkommende. Vi opnåede

ikke væsentlige toldlettelser for vore vigtige landbrugsvarer hos vore største markedslande, men en del toldsatter blev dog fastlagt og skulle dermed ikke kunne forhøjes.

Disse omtalte skelsættende beslutninger er enten ikke ført ud i livet endnu, eller de har først kunnet øve deres virkning fra den 1. oktober, hvilket vil sige, at årets udenrigsomsætning er ret upåvirket, og det gælder i særdeleshed for samhandelen i årets første ni måneder, som fandt sted under for vort land gunstige forhold, således som det også kommer til udtryk i foranstående oversigt over ind- og udførsel af de vigtigste landbrugsvarer. Det fremgår af oversigten, at værdien af den samlede eksport af landbrugsvarer i forhold til året før forøgedes med 373 mill. kr. fra 1168 mill. kr. til 1541 mill. kr. eller med 32 pct., og da værdien af indførselen af de vigtigste landbrugsråstoffer: korn, foderstoffer og gødningsstoffer — kun forøgedes fra 366 mill. kr. til 430 mill. kr. eller med 17 pct., forbedredes landbrugets nettoudførsel med 39 pct. fra 802 mill. kr. til 1111 mill. kr.

Denne gode fremgang skyldtes først og fremmest den gode høst i 1948, men desuden Marshall-hjælpen, der gjorde det muligt at financiere foderstofindførselen fra dollarslandene, og endelig et stærkt prisfald på korn og olie-kager. Således var den gennemsnitlige indførselsværdi pr. hkg korn 64 kr. i 1948, men 37 kr. i 1949 og pr. hkg olie-kager henholdsvis 57 kr. og 40 kr.

Såvel efter mængde som efter værdi forøgedes de to store udførselsgrupper: Kød og kødvarer samt mælkeriprodukter med ca. 50 pct., ja for bacon, ost og æg fordobledes udførselen. For de mindre udførselsgrupper var bevægelserne uensartede, således eksporteredes der samme mængde kartofler som året før, men værdien var 30 pct. lavere. For sukker, svinefedt, huder og heste var der tilbagegang både efter mængde og værdi, medens der var en betydelig fremgang for havesager og frø.

Den stigende eksporttendens har fortsat sig i årets sidste kvartal og vil, som foderforsyningerne ligger, kunne fortsættes ind i det kommende år.

Restriktionernes afvikling.

Den tendens til afvikling af pris- og handelsrestriktionerne, der allerede gjorde sig mærkbart gældende i 1948, trængte yderligere stærkt igennem i 1949. Umiddelbart efter årsskiftet nedsatte handelsministeren den såkaldte afviklingskommission, der skulle overveje mulighederne for afvikling af prisloven og vareforsyningsloven; kommissionen afgav den 24. februar en foreløbig betænkning om prisloven, og den 3. juni afgaves den endelige betænkning, væsentligst om vareforsyningsloven.

Kommissionen indstillede, at prisloven forlængedes, men i væsentlig afsvækket form, og denne indstilling fulgte rigsdagen i det store og hele, men således, at loven kun forlængedes for et halvt år. En afvikling af prisreguleringerne var dog allerede stærkt på vej forinden lovens vedtagelse, og ialt er ved årets slutning mere end 200 af godt 300 prisordninger blevet ophævede. Det må bemærkes, at disse ophævelser af prisordninger ikke altid forløber så gnidningsløst, som det kunne ønskes, fordi det viser sig, at den frie konkurrence ikke altid står parat til at overtage prisreguleringens funktioner. Det seneste eksempel herpå er kødordningens bortfald i november, hvor der viste sig tilbøjeligheder til at drive avancerne i detailhandelen i vejret også ad organiseret vej.

Hvad vareforsyningsloven angår, kom afviklingskommissionen til det resultat, at det ikke ville være muligt at ophæve handelsrestriktionerne, når man ønsker en høj og stabil beskæftigelse. Under denne forudsætning er en importkontrol nødvendig for at kunne regulere betalingsbalancen i almindelighed og begrænse importen i hård valuta i særdeleshed, men desuden må man af handelspolitiske grunde opretholde en kontrol med udenrigshandelen. Landbrugets specielle problemer blev ikke gjort til genstand for behandling i betænkningen.

I sommerens og efterårets løb opstod der en betydelig politisk spænding om handelsrestriktionernes ophævelse, som dog under indtryk af de verdensøkonomiske begivenheder endte med et politisk forlig i november, hvor-

efter pris- og vareforsyningslov forlængedes for et år, medens bemyndigelsesloven for landbrugets eksportudvalg kun forlængedes for et halvt år.

Om hele denne frigørelsestendens gælder, at det naturligvis ligger uden for mulighedens grænser foreløbig at vende tilbage til den tilstand, man havde forud for den første verdenskrig, ja, endnu i tyverne. Målet er foreløbig begrænset til en større frigørelse af handelen, og hvorvidt dette mål kan nås i sig selv, står man altså over for at skulle prøve.

Resultatet af bestræbelserne for at afvikle handelsrestriktionerne blev altså begrænsningen i prisloven, fortsat afvikling af prisordninger, den ude fra kommende frilisteordning og en sandsynlig afvikling af landbrugets eksportudvalg i løbet af vinteren. Selv om denne sidste vedtagelse vel ikke er mere kategorisk, end den kan gøres om, hvis nødvendigheden byder det, har den dog stillet landbruget over for det problem, hvad der skal sættes i stedet for eksportudvalgene, som har arbejdet i en lang årrække. Landbrugets organisationer har besluttet at søge at organisere afsætningen ad frivillig vej gennem aftaler mellem andelsorganisationerne og den private eksporthandel, en omfattende, vanskelig og farlig opgave. Det er forståeligt, at landbruget søger denne udvej, fordi erhvervet må have hånd i hanke med afsætningen af sin produktion, som enhver anden velleddet virksomhed har det, men at denne fremgangsmåde må møde mange vanskeligheder er åbenbart. Lettest skulle mejeri- og flæskeproduktionens afsætning lade sig organisere, da 80—90 pct. af produktionen på hver af disse områder foregår på andelsmæssig basis, ligesom mejerier og slagterier allerede er organiseret i stærke centrale organisationer, der vil være i stand til at gøre deres indflydelse gældende og skabe den fornødne stabilitet. Anderledes ligger forholdene for produktioner som æg, kreaturer, heste, fjerkræ m. v., hvor der er mulighed for en direkte kontakt mellem handelen og landmændene, og hvor en væsentlig del eller største delen af omsætningen ligger hos private firmaer.

Der er imidlertid et stort skridt fra den nu bestående ordning med de af staten oprettede eksportudvalg og til en privat organiseret centralledelse af afsætningen. I begge tilfælde drejer det sig om monopolistiske ordninger, men medens staten udøver kontrol og indseende med den af eksportudvalgene førte pris- og afsætningspolitik, er den påtænkte centraliserede afsætning af fuldstændig privat karakter og vil derfor på forhånd være udsat for al den mistro, som private pris- og afsætningsaftaler nu engang er det. Dette er allerede kommet til udtryk, idet det er blevet hævdet, at det er monopoler, landmændene er ved at oprette. Der er hertil svaret, at det er det ikke; det er karteller eller kartelagtige ordninger. Nu er der imidlertid kun difinitionsmæssig forskel på monopoler og karteller; formålene er i begge tilfælde at kunne regulere og kontrollere afsætningen til fordel for monopolist eller kartellist. Et kartel er dog en løsere ordning end et monopol, da deltagerne kan opsige og udtræde af aftalen, men om dette finder sted, beror på de fordele, man har af kartellet, og vil desuden afhænge af, i hvilken grad magten og indflydelsen er koncentreret hos en enkelt eller enkelte deltagere. Der vil her være en betydelig forskel på de forskellige aftaleordninger, der kan gennemføres, idet de store andelsorganisationer i nogle vil kunne spille en ret dominerende rolle, medens magtbalancen er mere lige fordelt i andre.

Monopoler og karteller kan deles i gode og skadelige. I de gode fremkommer der for samfundet heldige virkninger af de trufne aftaler og reguleringer, medens de skadelige tilfører deltagerne ubillige og uretmæssige fordele. Man må nu håbe, at de påtænkte afsætningsordninger, lad os kalde dem landbrugets afsætningskarteller, kommer til at tilhøre den første type. Afgørende for bedømmelsen af deres virksomhed bliver de resultater, de formår at frembringe ved eksporthandelen og det mådehold, de viser ved udnyttelsen af hjemmemarkedet. For tiden aftager hjemmemarkedet omkring halvdelen af landbrugets produktion efter værdi, og selv om denne andel vil aftage noget med

en stigende produktion, er hjemmemarkedet dog af en sådan størrelse, at det har stor indflydelse på landbrugets økonomi. Stillingen er nu den, at man vil vente, at afsætningskartellerne bringer det mest mulige ud af eksport-handelen, det er til alles fordel, medens man meget opmærksomt vil følge priser og forsyninger på hjemmemarkedet, og i begge tilfælde vil afsætningskartellerne meget let blive udsat for kritik.

Som fremhævet i fjor kan landbruget ikke fortsætte som det eneste frikonkurrence-erhverv i et samfund, hvis økonomiske liv er gennemvævet af løn-, pris-, produktions- og afsætningsaftaler; det må skabe faste rammer for sin produktion og afsætning også af samfundsmæssige hensyn. Det var således i trediverne let at iagttage, at vor eksport-handel var slet organiseret, og at såvel landbruget som landet led tab derved, og man må håbe, at det lykkes at skabe en sådan fasthed i hele afsætningsleddet, at disse tilstande ikke vender tilbage. Man må imidlertid være opmærksom på, at organiseringen af afsætningen kun er et skridt på vejen, da afsætningens regulering forudsætter et ret nøje indseende med produktionens størrelse. Det er en erfaring, der er gjort om igen mangfoldige gange, også i den helt store stil, at afsætningsaftaler før eller senere bryder sammen, når de belastes for hårdt fra produktionens side. For tiden foreligger dette problem vel ikke, og det er også muligt, at det ikke bliver aktuelt de nærmeste år, fordi vor produktion begrænses af tilførselen af råstoffer, men før eller siden vil det dukke op, og man må derfor være parat til at møde det.

Medvirkende til afsætningskartellernes succes bliver i første omgang, hvor heldig man er med organiseringen og tilrettelægningsen af deres virksomhed, og om man gennem den førte politik kan skabe tilstrækkelig sympati omkring dem i befolkningen som helhed, men det beror dog først og sidst på landmændene selv, om de nye fremgangsmåder, man vil følge, skal lykkes. Det er meget forskelligartede interesser, der skal varetages gennem afsætningskartellerne. Deres medlemskreds er betydelig mere uens-

artet i de fleste henseender end i tilsvarende organisationer for andre erhverv, og derfor bliver den enkelte landmands forståelse og ubestikkelige loyalitet ganske afgørende for de nye virksomheder.

Der foreligger intet om, hvorledes eksportudvalgenes handelspolitiske opgaver skal varetages i fremtiden — om de helt vil kunne varetages af de nye afsætningsorganisationer, eller en supplerende lovgivning vil være nødvendig. For tiden foregår vor landbrugseksport på grundlag af to-sidede handelsaftaler eller vareudvekslingsaftaler, og selv om man søger at befri sig for dette system gennem frilisteordningerne og de andre bestræbelser, der udfoldes for handelens liberalisering, må man, så længe handelsaftalerne består, have organer, der kan sikre aftalte leveranciers effektivering og udligne de højst forskellige priser, der opnås for samme vare på forskellige markeder.

Landbruget og Marshall-hjælpen.

Med årets økonomiske begebenheder er dollarsproblemet trukket endnu skarpere op, end det var ved årsskiftet i fjor, alt medens det kritiske tidspunkt rykker nærmere, hvor Marshall-hjælpen hører op, og vi skal bringe ligevægt på vor dollarsbalance. Denne er i Danmarks langtidsprogram i 1952/53 regnet opnået ved, at en import fra dollarsområdet på 755 mill. kr. forudsættes betalt med en dollarseksport på 450 mill. kr., og for restbeløbet med en konvertering af sterling, som skulle indtjenes ved vor englandseksport; sammenligner man nu disse tal med udenrigshandelens hidtidige resultater, viser det sig, at i de tre første kvartaler i 1948 og 1949 beløb vor eksport til U. S. A. sig til henholdsvis 108 mill. kr. og 83 mill. kr., samtidig med, at importen beløb sig til henholdsvis 329 mill. kr. og 524 mill. kr., medens vi fra englandseksporten i de to år havde en overskudsudførsel på 49 mill. kr. og 205 mill. kr., ligeledes i de tre første kvartaler. Der er altså lang vej tilbage, før de opstillede mål er nået, og alt i alt er situationen nærmest blevet forværret efter devalueringen, fordi ret omfattende prisstigninger på indførselen fra

England truer med at opsluge vort eksportoverskud på dette land, da vore udførselspriser ikke er blevet forøget, ligesom det ikke ser ud til, at devalueringen vil sætte særlig skub i vor udførsel til dollarslandene. Hertil kommer så, at mulighederne for at konvertere sterling og anden indtjent valuta til dollars ikke synes alt for lovende, da vore aftagerlande hver for sig har vanskeligheder nok med selv at skabe ligevægt på deres dollarsbalancer, og det gælder da først og fremmest for England. Det var devalueringens formål at korrigere dette forhold ved at formindske dollarsimporten og forøge dollarsekporten, men det er umuligt på nuværende tidspunkt at sige noget om devalueringens resultater på handelsbalancerne, og hvor hurtigt de vil gøre sig gældende.

Ved devalueringen stod praktisk taget alle de devaluerende lande med fuld beskæftigelse, og man kan altså ikke forøge produktionen ved at tage ledige produktionsressourcer i anvendelse, således at man derved kan erstatte dollarsimport og forøge eksporten til dollarslandene. Det vil sige, at devalueringens formål kun kan opnås ved en væsentlig produktivitetsstigning i produktionen og ved en forskydning i produktion og afsætning til erstatning af dollarsvarer og til forøgelse af dollarsekporten. Af disse to fremgangsmåder vil imidlertid kun den sidste give mærkbare resultater på det kortere sigt, da en forøgelse af produktiviteten er en langvarig proces, som ikke kan gennemføres fra år til andet, fordi den både kræver forøgede kapitalinvesteringer og omskoling af arbejdskraften. Det ses da også, at England f. eks. er indstillet på en begrænsning af eksporten til de bløde valutaområder til fordel for dollarsområdet og ligeledes tilrettelægger en forskydning i produktionen med henblik på en forbedring af dollarssamhandelen.

Lykkes det ikke at skabe forøget adgang til omveksling af sterling og andre indtjente valutaer til dollars, bliver vort dollarsproblem så meget alvorligere, som vi ikke synes at have udsigt til at bringe vor dollarseksport så stærkt i vejret, så vi kan dække den dollars-

import, som er forudsat. Det har således været en skuffelse, at det ikke har været muligt at få den smørekspport i gang til U. S. A., som man havde regnet med i langtidsprogrammet, men når alt tages i betragtning, må det siges, at det i hvert fald i en årrække næppe er berettiget at forvente, at vi kan forøge vor landbrugsekspport væsentligt til U. S. A., der selv har en rigelig produktion af de samme forædlede produkter, som er vor specialitet.

Vi må derfor forudse, at mulighederne for vor dollarsimport forringes, måske endda meget mærkbart allerede i det kommende år, hvor Marshall-hjælpen vil blive betydelig nedsat, og dette kan ikke undgå at berøre landbruget føleligt, fordi så væsentlige dele af vor korn- og foderstofimport skal betales i dollars. Der har på dette område, som i tidligere årsoversigter fremhævet, fundet en for os meget uheldig udvikling sted under og efter krigen, fordi eksporten af landbrugsråstoffer er blevet forskudt til den vestlige halvkugle, og der ingen større udsigt er til en snarlig ændring af dette forhold. I følgende tabel er belyst verdensproduktionen og -eksporten af korn før og efter krigen, og det ses, at vore gamle forsyningsområder på Balkan og i Europa iøvrigt praktisk taget er ophørt at eksportere eller har indskrænket eksporten af korn; det samme gælder for Argentina, og kun Nordamerika har en forøget produktion og eksport. For oliekgager er situationen omtrent den samme, da eksporten af oliefrø og oliekgager er

*Verdensproduktion og -eksport af korn. F. A. O.
Mill. tons.*

	Argen- tina	Austra- lien	Canada	U. S. A.	Balkan	Øvrige Europa	Verden ialt *)
Produktion							
1935—39 ...	15,2	5,5	16,0	101,1	28,9	90,1	324,4
1945—48 ...	12,4	5,6	19,2	138,3	17,3	67,4	312,5
Eksport							
1935—39 ...	9,7	2,8	5,5	2,8	3,2	5,1**)	29,1
1945—48 ...	4,8	2,4	7,7	15,1	0,2	2,2**)	32,4

*) Undtagen Rusland, Kina, Iran, Irak.

***) Rusland og andre lande.

standset eller stærkt indskrænket fra store dele af det asiatiske område.

Spørgsmålet er nu, om vi selv kan gøre noget for at forhindre eller dog formindske virkningerne på vor landbrugsproduktion af svigtende muligheder for en indførsel af foderstoffer, og om det kan gøres så hurtigt, at den forringede dollarstilgang, som vi må forudse allerede i 1950, ikke får for omfattende følger i form af betydelige besætningsreduktioner på grund af manglende foder. Svaret på dette spørgsmål er delvis bekræftende, fordi vi på ret kort sigt kan forøge vor foderproduktion ved en udvidelse af rodfrugtproduktionen og ved en passende tilrettelægning af importen af foderstoffer endda få et fysiologisk fyldestgørende foder frem.

Efter krigen har man været »exportminded« herhjemme, medens man har interesseret sig mindre for produktionen. For landbrugets vedkommende har man i for høj grad indstillet sig på at genoptage produktionen efter det gamle system fra før krigen, ja, man har endda glemt, at der allerede dengang bestod et råstofproblem, som man søgte at løse bl. a. ved en forøget grovfoderproduktion, og hvis man nu tager dette spørgsmål op og handler tilstrækkelig hurtigt og energisk, skulle der kunne opnås mærkbare resultater også på kort sigt. Der hører hertil, at man uden omsvøb gør landmændene opmærksomme på, at kornimporten i 1950/51 må forventes at blive måske stærkt reduceret, og at de derfor må udvide roe- og kartoffelarealet for at kunne opretholde besætningerne.

Der vil i mange landbrug være muligheder for endda ret betydelige udvidelser af rodfrugtproduktionen allerede i det kommende år, men set på noget længere sigt og med mere omfattende udvidelser for øje må der forudsættes en rationalisering af produktionen og dermed følgende kapitalinvesteringer. Der skulle imidlertid på dette område kunne gives en betydningsfuld håndsrekning fra statens side både med at tage initiativet til igangsættelse af rationaliseringsforanstaltninger og ved at financiere disse, og man er i dette tilfælde i den lykkelige situation, at man

både har midlerne og kan bygge på en del erfaringer. De opsparede Marshall-penge kan således anvendes til formål som det, der her er tale om, og man har med lovene om tilskud til ensilagebeholdere samt møddingsteder og ajlebeholdere udmærkede erfaringer.

Der skal i denne forbindelse mindes om, at disse love er resultatet af de overvejelser, der sidst i trediverne fandt sted i råstofkommissionen for at forbedre vor råstofforsyning, og ligeledes blev det første kartoffelkogeanlæg indkøbt på initiativ af og ved finansiering af samme kommission. Krigens udbrud standsede dette arbejde, men der kunne være anledning til, at det blev genoptaget i en eller anden form, fordi det er ganske nødvendigt at foretage en ekstraordinær indsats, hvis man vil have virkninger frem på det kortere sigt.

Rodfrugtdyrkningen er en dyr produktion, og når den ikke har større omfang, end den har, er det, fordi det ikke har kunnet betale sig. Med de gældende priser har det været en god forretning at udvide forædlingsproduktionen, men landmændene køber hellere de ret dyre foderstoffer, end de forøger grovfoderproduktionen til denne produktionsudvidelse, og i dette forhold har selv devalueringen og de dermed forhøjede kornpriser næppe skabt synderlig forandring. Man må derfor sætte aktivt ind for at rationalisere og dermed billiggøre rodfrugtdyrkningen og rodfrugtopfodringen, og der står på disse områder heldigvis betydelige hjælpemidler til rådighed, som for den enkelte landmand blot har den kedelige egenskab, at de koster penge. Man kan tilføje, at hvis devalueringen skal føre til, at man igennem en forøget produktion erstatter dollarsimport, må det i landbruget være foderproduktionen, der skal forøges. Dette kan ske ved en forøget kunstgødningsimport, som kan fremskaffes i blød valuta, idet en formindsket foderstofimport og samtidig forøget foderproduktion forøvrigt må forudsætte en forøget kunstgødningsanvendelse, men samtidig må man udvide grovfoderdyrkingen, hvis produktionsudvidelsen skal gå hurtigt nok.

Som situationen ligger, må man sige, at der er al mulig

anledning til, at man i den allernærmeste fremtid giver landbruget ganske klar besked om indførsels- og produktionsudsigter i det kommende år; sker det ikke, kan den enkelte landmand med fuld ret gå ud fra, at han kan tilrettelægge sin produktion som de foregående år, og det er for sent til næste høst at meddele, at foderstofimporten vil blive skåret ned på grund af valutamangel.

Det skal i denne forbindelse fremhæves, at det vil være på kornimporten, besparelserne kan gennemføres på det kortere sigt. Oliekageimporten er det betydeligt vanskeligere at erstatte, ligesom det vil tage meget længere tid at skabe proteinbalance end kaloriebalance, men ejendommeligt nok er det nu ganske som i trediverne særlig proteinindførselen, man har tænkt sig at kunne begrænse. Landmændene må have at vide, at hvis de forøger rodfrugtdyrkningen for at opretholde produktionen, vil der blive gjort, hvad der kan gøres, for igennem en indførsel af protein at sikre en økonomisk udnyttelse af en forøget kulhydratproduktion, og ligeledes må der gives tilsagn om, at man ved passende foranstaltninger vil sikre, at landmænd, der udvider deres rodfrugtproduktion, kan påregne den nødvendige arbejdskraft til afgrødernes pasning og optagning.

Der er vel noget om, at selve Marshall-hjælpen har været medvirkende til at gøre korn og oliekgager til hårdere valuta, end disse råstoffer ellers ville have været, fordi den har forøget betalingsevnen i dollars og forøget efterspørgselen. Med Marshall-hjælpens ophør skulle dette forhold blive væsentlig korrigeret, da efterspørgselen vil falde både som følge af forøget verdensproduktion og forøget produktion i Marshall-landene af korn og andre foderstoffer, og fordi der står færre dollars til rådighed til indkøb. U. S. A. er som omtalt i fuld gang med at forberede sig til at imødegå denne udvikling ved at indskrænke kornproduktionen, men for andre lande må forholdene ligge anderledes. Det er således utænkeligt, at Argentina og andre sydamerikanske landbrugseksportører kan vedblive at forlange betaling i hård valuta. U. S. A. vil ikke kunne hjælpe disse og andre lande af med deres eksport,

da det selv har overskud på de samme produktionsområder, og de er dermed henvist til at eksportere til lande med blød valuta. Det er blevet meddelt, at der i Argentina allerede har ophobet sig store lagre af korn, hørfrø m. v., og før eller siden må dette land antagelig igen vende tilbage til sterlingblokken, hvor det hørte hjemme før krigen. En sådan udvikling vil naturligvis lette forsyningsmulighederne af foderstoffer, selv om efterspørgselen bl. a. fra andre vesteuropæiske lande stadig vil være betydelig nok til at holde priserne oppe.

Arbejdskraften i landbruget.

Den stabilisering af landbrugets arbejdsstyrke, der indledes i fjor, er fortsat i 1949. Medens der i forhold til året før i juli 1947 var en nedgang i antallet af faste og løse medhjælpere på ca. 24 000, var det tilsvarende tal i 1948 ca. 15 000 og i 1949 ca. 2000. Som det ses af hosstående tabel, var der dog en tilbagegang på 5400 i fast medhjælp, men en fremgang på 3200 i løs medhjælp.

Arbejdskraften i landbruget. Det statistiske Departements tællinger.

	Børn, slægtninge		Ugifte medhjælpere		Faste daglejere		Ialt fast medhjælp	Løs medhjælp	
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder		Mænd	Kvinder
39	61 800	46 300	109 900	45 900	15 000	8 000	286 900	—	—
48	45 200	32 300	72 400	32 100	17 300	5 800	205 100	11 800	3 400
49	43 400	28 800	72 800	30 600	18 200	5 900	199 700	15 000	3 400
49-1948	-1 800	-3 500	+400	-1 500	+900	+100	-5 400	+3 200	—

Denne stabilisering kommer også til udtryk i den af Det statistiske Departement i november gennemførte arbejdstælling, som viser, at der i fjor i november var beskæftiget 197 300 faste og løse medhjælpere, men i år 200 300. For den faste medhjælp alene var tallene for 1948 174 100 og for 1949 173 600. Der er altså pr. november i år en fremgang fra i fjor i antal løse medhjælpere på 3500. Det kan ligeledes anføres, at tilbagegangen i antal faste medhjælpere fra juli til november, der nåede op på over 40 000 efter krigen, i 1948 var 33 500, men i 1949 kun 24 100.

Efter landbrugets lønstatistik var karlelønnen for året 1948-49 og for sommeren 1949 ret uforandret fra året før,

dog nærmest med en lille tendens til tilbagegang; derimod var pigelønnen steget en del. Man kan heraf slutte, at stabiliseringen af arbejdsforsyningen må have fundet sted ved et forholdsvis rigeligere tilbud på arbejdskraft, hvilket også er i overensstemmelse med den omend lille forøgelse i arbejdsløshed i de ufaglærte arbejderes gruppe. Byggende på enkeltudtalelser er der en antydning af lønnedgang pr. november og især for de fæstemål, der er afsluttet efter skiftedagen.

I årets løb fremsattes lovforslag om arbejderbeskyttelse, der bl. a. bygger på den af ungdomskommissionen i fjor afgivne betænkning angående børns og unge arbejderes deltagelse i erhvervsarbejde. De for landbruget væsentligste bestemmelser i forslaget drejer sig om børnearbejde, helbreds kontrol og arbejdstidens fastlæggelse for unge arbejdere under 18 år. Lovforslaget har været meget stærkt kommenteret og kritiseret i landbokredse, medens der ikke er fremsat mange ytringer fra andre erhverv. Grunden hertil er naturligvis, at forslagene griber meget stærkere ind i landbrugets erhvervsforhold, end tilfældet er for de andre erhverv, og dette gælder især for bestemmelserne om arbejdstidens fastlæggelse for unge arbejdere.

Forslaget forbyder generelt, at børn under 14 år deltager i erhvervsarbejde for fremmede, dog med den undtagelse at børn fra 12—14 år kan deltage i lejlighedsvis udendørs arbejder. Det vil altså sige, at lovforslaget ikke omfatter børn, der udfører arbejde i forældrenes virksomhed. Efter en opgørelse af Det statistiske Departement i 1946 udførte 5800 børn under 14 år, heraf 5000 i Jylland, regelmæssigt erhvervsmæssigt arbejde i landbruget for fremmede.

Hvad arbejdstidsbestemmelserne angår, foreskriver forslaget, at den daglige arbejdstid for arbejdere under 18 år ikke må overstige det antal arbejdstimer, som overenskomstmæssigt er fastsat for fagets voksne arbejdere; foreligger overenskomst ikke, fastsættes arbejdstiden af et nævn, men må ikke overstige 8 timer daglig, om lørdagen dog ikke 5 timer. Søn- og helligdagsarbejde er forbudt, og der må ikke arbejdes i tiden fra kl. 18—6, der betegnes som

nattehvide. Der findes mulighed for visse lempelser, bl. a. i landbruget ved pasning af dyr og planter, men de ændrer dog ikke væsentligt ved forslagets karakter.

Man kan om forslaget sige, at det vil være lettest at acceptere forslagene om forbud mod børnearbejde og helbreds kontrol, selv om dette sidste forslag er ret vidtgående og giver lægerne en betydelig autoritet til at afgøre, om unge mennesker er egnet til bestemte arbejder og til at arbejde overhovedet. Imidlertid er en fysisk sund ungdom et stort aktiv at bygge fremtiden på, og de omkostninger, der må afholdes for at nå dette mål, er vel afholdte både set ud fra almindeligt menneskelige og økonomiske synspunkter.

Derimod vil forslaget om arbejdstidens regulering og begrænsning for arbejdere på 14—18 år nødvendigvis virke som et stærkt indgreb i produktionens tilrettelægning i de landbrug, der anvender den unge arbejdskraft, hvis forslaget vedtages, som det foreligger. I forslaget tales ganske almindeligt om arbejdere under 18 år, og man må derfor nærmest antage, at det tænkes at omfatte alle unge arbejdere i disse aldersklasser, d. v. s. også f. eks. landmændenes hjemmевærende børn. Man kan hertil sige, at hvis man tilsigter et væsentligt social-hygiejnisk fremskridt med loven, må denne også omfatte hjemmевærende børn, der deltager i erhvervsarbejdet som arbejdere, medens det på den anden side vil virke temmelig stærkt at forbyde unge mennesker at give deres forældre en hånds rækning uden for de i lovforslaget fastlagte arbejdstider.

Det er ikke muligt helt nøjagtigt at fastslå, hvor mange landbrug lovforslaget direkte vil påvirke. Derimod kan man danne sig et skøn over, hvor mange unge medhjælpere på 14-18 år der findes, når man går ud fra Det statistiske Departements arbejdstællinger. I efterfølgende oversigt er benyttet tællingen for juli 1949, og af aldersklassen 17—20 år er en fjerdedel anslået at være under 18 år.

Der fandtes 23 400 børn og slægtninge og 30 900 fremmede medhjælpere under 18 år eller ialt 54 300 ved tællingen pr. juli 1949. Af det totale antal ugifte medhjælpere

Antal medhjælpere uden egen husstand 1949.

	Under 18 år	Over 18 år	Ialt
Børn, slægtninge:			
Mænd	12 700	30 700	43 400
Kvinder	10 700	18 100	28 800
Ialt	23 400	48 800	72 200
Fremmed medhjælp:			
Mænd	18 900	53 900	72 800
Kvinder	12 000	18 600	30 600
Ialt	30 900	72 500	103 400
Ialt medhjælpere	54 300	121 300	175 600

var dette 31 pct., fordelt med 13 pct. på hjemmeværende børn og 18 pct. på fremmede medhjælpere. Af samtlige beskæftigede ugifte mænd var 25 pct. under 18 år, medens det tilsvarende tal for kvinder var 38 pct.

Hvis lovforslaget omfatter samtlige unge under 18 år, berører det altså 31 pct. af samtlige ugifte medhjælpere. Er børn og slægtninge undtaget, er det 18 pct. De unge medhjælpere findes overvejende på mindre og middelstore bedrifter, og selv om der er jævnlige undtagelser, vil der i de fleste tilfælde kun være een pr. bedrift. Da der nu findes 54 300 unge medhjælpere under 18 år, er det næppe meget fejlagtigt at skønne, at omkring 40 000 landbrug anvender sådan medhjælp, og måske fordelt med omkring 15 000 brug, hvor der findes hjemmeværende børn på 14—18 år, og omkring 25 000 brug, der anvender fremmed medhjælp af disse aldersklasser. Disse tal er ret omtrentlige, men giver dog en antydning af hvor mange landbrug, lovforslaget vil påvirke med den nuværende aldersklassefordeling af de ugifte medhjælpere. Det vil dog være således, at et meget større antal landbrug end de, der for tiden anvender unge medhjælpere, påvirkes af loven; man kan vel endda sige, at samtlige brug fra tid til anden vil anvende medhjælpere under 18 år, og det gælder i hvert fald samtlige brug, hvor der findes indtil 2 medhjælpere.

Det hører imidlertid til det forudseelige, at der indføres en 8-timers arbejdsdag i dansk landbrug, som det allerede

er sket i andre lande, og måske også week-end. Den dermed fastlagte arbejdstidsnorm vil have en tilbøjelighed til at slå igennem i alle landbrug, der anvender fremmede medhjælpere, uanset om 8-timers-dagen fastlægges for brug med en arbejderstab af en vis størrelse eller kun vedrører brug, der beskæftiger organiseret arbejdskraft. Men så længe dette ikke er sket, skulle det synes uhensigtsmæssigt at træffe så rigoristiske bestemmelser om unge arbejders arbejdstid som i lovforslaget. Det må dog tilføjes, at de sociale love, der nu engang lader sig gennemføre, ikke kan indeholde regler, der er meget forskellige for de forskellige erhverv, og det gælder måske navnlig, hvad arbejdstiden angår. Det vil være vanskeligt i landbruget at fastholde en arbejdsdag, der er væsentlig længere end i andre erhverv, selv om absolut ensartethed ikke er mulig, ej heller påkrævet, når henses til de forhold, hvorunder arbejdet udføres, og arbejderens bopæl i forhold til arbejdspladsen. Dette gælder vel navnlig for de unge arbejdere, der bor hos landmændene, og derfor ikke skal bruge tid til færdsel til og fra arbejdspladsen.

Lovforslagets rigoristiske bestemmelser om arbejdstidens regulering og fastsættelse vil, hvis de vedtages, få den højst ejendommelige virkning, at de navnlig vil virke uheldigt i, ja man kan godt sige ramme de mindre og middelstore landbrug, som man ellers anser for socialt særlig fordelagtige og tilstræbelsesværdige, medens de større og store landbrug uden væsentlige ulemper kan tilpasse sig reglerne, ja man kan i disse brugsstørrelser helt undlade at anvende arbejdere under 18 år.

Handelen med landejendomme.

I handelen med landejendomme fandt der i slutningen af 1948 og begyndelsen af 1949 en mærkbar forandring sted, således at omsætningen faldt stærkt, og prisstigningen standsede. Dette pludselige omslag i markedet for landejendomme er det vanskeligt at finde en rimelig forklaring på, da prisstigningen fortsattes i det forholdsvis dårlige år 1947—48, men altså standsede i det fordelagtige

år 1948—49. Det er muligt, at omslaget i hvert fald delvis kan skyldes finansieringsvanskeligheder, fordi udvidelser af besætningerne og andre nyinvesteringer lægger beslag på disponible og tilgængelige likvide midler, men det kan jo også tænkes, at der hos køberne er opstået en reaktion over for prisniveauet.

Udviklingen på markedet med landejendomme er under og efter de to verdenskrige forløbet ikke så lidt forskelligt. Efter udbruddet af den første verdenskrig gik omsætningen af landejendomme ret stærkt tilbage de to første krigsår, men steg hurtigt fra 1916 for i 1918 at nå op på omtrent det dobbelte af førkrigstidens omfang og faldt derefter de følgende år tilbage til det normale. Ejendomspriserne steg fra krigens udbrud, men nåede først deres maksimum i 1920, hvor de var godt og vel fordoblede i forhold til før krigen. Under den sidste krig forøgedes omsætningen omtrent fra krigens udbrud med ca. 30 pct. og holdt sig på dette niveau lige til 1946, hvor den begyndte at stige kraftigt for i 1947 at nå op på sit største omfang med mere end det dobbelte antal salg årligt end før krigen, men i løbet af 1948 gik omsætningen ned fra kvartal til kvartal, og den var i de to første kvartaler af 1949 faldet til det halve af sit maksimum i 1947 eller 20—30 pct. over førkrigsomsætningen. Ejendomspriserne har været i praktisk taget uafbrudt opgang fra krigens udbrud indtil 1948, hvor pristallet for huse nåede op på 212 og for gårde på 200, når 1935 = 100, og dette niveau har været ret konstant det sidste års tid.

Der er vel ingen tvivl om, at de lovmæssige indgreb i handelen med landejendomme ved krigens udbrud har været medvirkende til at neddæmpe det spekulationsbetonede initiativ på dette område, som gjorde sig så stærkt gældende under den første verdenskrig, men som man ser, kunne omsætningen dog stige meget stærkt i 1946 og 1947 trods gælds begrænsningsloven. I 1949 bortfaldt denne lov, og man må håbe, at markedet med landejendomme nu har stabiliseret sig således, at det kun er den naturlige omsætning, der finder sted.

Under den første verdenskrig var der en stærk vekselvirkning mellem omsætningen af landejendomme og landbrugsgælden, som steg i takt med ejendomspriserne. Under den sidste krig lykkedes det at holde prioritetsgælden praktisk taget konstant omkring 4200 mill. kr. i årene 1940 til 1945, men den er siden begyndt at stige, og den er efter Det statistiske Departements opgørelse ca. 500 mill. kr. større i 1948 end i 1945, men desuden anslås den løse gæld at være vokset med 180 mill. kr. Årsagerne til denne gældsstigning skyldes vel delvis forhøjelsen af ejendoms-skyldvurderingerne, hvorefter der fra 1946 ved salg kunne tinglyses mere gæld på faste ejendomme, og dels kan de findes i de forøgede investeringer i produktionsmidler efter krigen.

Hvedeaftalen.

Samtidig med at der i årets løb har været udfoldet en voksende storpolitisk aktivitet for at liberalisere den internationale handel, førtes forhandlingerne om afslutningen af en international hvedeaftale efter flere mislykkede forsøg til ende med det resultat, at aftalen blev en kendsgerning fra 1. juli 1949. Det kan synes paradoksalt, at samtidig med at man søger at frigøre handelen, indføres der internationale restriktioner for omsætningen af en så vigtig vare som hvede, men tankegangen, der ligger til grund herfor, er den, at man ved at stabilisere landbrugets økonomi skulle kunne fremme verdenshandelen og det økonomiske fremskridt. Erfaringerne fra de sidste 30 år har vist, at det er de bratte tilbageslag i konjunkturerne, kriserne, der tvinger landene til at anvende allehånde indgreb over for ind- og udførsel både for at beskytte deres erhvervsliv og af hensyn til betalingsbalancen, og kan man derfor stabilisere konjunkturerne, skulle det væsentligste motiv for handelsrestriktionerne bortfalde og produktion og handel kunne blomstre op.

Imidlertid mener man, at netop landbrugsproduktionen er et uroelement i konjunkturudviklingen, fordi landbrugspriserne varierer så voldsomt, og virkningen af lave landbrugspriser og deraf følgende ringe købeevne hos

landbruget breder sig hurtigt til industrien og de øvrige erhverv, da to trediedele af verdens befolkning er direkte beskæftiget ved landbrug. Begrundelsen for en stabilisering af landbrugspriserne er dermed givet, og vareaftaler er tænkt at være et af de midler, der skal tages i anvendelse for at nå dette mål. Hvedeaftalen kan opfattes som en begyndelse eller dog et forsøg på sådanne aftaler, som kan anvendes efter behov på de store stabelvarer med samme egenskaber som hvede, d. v. s. de må være i besiddelse af en betydelig kvalitetsmæssig ensartethed, deres kvaliteter må let kunne beskrives og være internationalt anerkendt, de må kunne tåle oplagring og oplagres billigt m. v. Sådanne varer er de andre kornarter, sukker, bomuld, gummi, kaffe o. s. v., og der er da også for flere af disse varer sat indledende undersøgelser i gang med henblik på afslutning af nye aftaler. Nærmest for tur står antagelig sukker.

Hvedeaftalen er et omfangsrigt dokument, men dens centrale bestemmelser er, at 37 lande garanterer at købe 12,4 mill. tons hvede til en i aftalen fastlagt minimumspris, og 5 lande garanterer at sælge samme kvantum hvede til en fastlagt maksimumspris. Aftalen gælder for høst-årene 1949/50 til 1952/53, og maksimumsprisen er 1,80 canadisk dollars pr. bushel (27 kg) for alle fire år, medens minimumsprisen er faldende med 10 cents om året fra 1,50 dollars pr. bushel det første år til 1,20 dollars det sidste år. Disse priser gælder for manitoba-hvede nr. 1 i Fort William, Canada, og hvedepriserne på alle andre markeder og på alle andre kvaliteter skal tilpasses efter prisen på denne standardkvalitet.

Kvantumsmæssigt omfatter aftalen som nævnt 12,4 mill. tons, hvilket er ca. 7 pct. af totalproduktionen, men ca. halvdelen af totaleksporten af hvede de senere år. Som forholdene lå for hvedeproduktion og hvedeeksport før krigen udgør de 12,4 mill. tons ligeledes ca. 7 pct. af totalproduktionen, men 70—80 pct. af totaleksporten.

Hvedeaftalen — som vareaftaler overhovedet — har sine svorne tilhængere, men er også genstand for megen og

skarp kritik. En iøjnefaldende svaghed ved hvedeaftalen er, at den ikke omfatter så væsentlige hvedelande som Rusland og Argentina. Rusland var med i forhandlingerne, men trak sig tilbage fra aftalen, fordi det ikke kunne opnå det eksportkvantum, det ønskede, men Argentina holdt sig uden for af opportunistiske grunde. Men desuden anføres det imod aftalen, at den tværtimod at virke stabiliserende på hvedeprisen vil få denne til at svinge stærkere, end hvis aftalen ikke fandtes. Når en stor del af behovet af hvede er dækket gennem aftalen, vil i en knaphedssituation det ikke dækkede behov drive prisen voldsomt i vejret på det ikke kontraherede, stærkt begrænsede kvantum hvede, og omvendt vil i en overflodssituation prisen på det store ikke-kontraherede kvantum hvede falde stærkt, da en væsentlig del af behovet er dækket til minimumsprisen. Samtidig vil maksimumsprisen på hvede i en knaphedssituation kunne virke begrænsende på udvidelsen af produktionen og dermed forstærke knapheden, og omvendt vil minimumsprisen i en overflodssituation have tilbøjelighed til at opretholde en for stor produktion og dermed forøge overfloden.

Disse argumenter, der også gælder om de såkaldte langtidskontrakter, kan ikke afvises og bliver heller ikke afvist af vareaftalernes tilhængere, og man søger derfor at organisere fremgangsmåder, der kan understøtte eller sikre den stabilisering af priserne, som er vareaftalernes formål. Som forholdene er ved at udvikle sig på kornmarkedet, beskæftiger man sig imidlertid ikke med, hvad der kan foretages, hvis hvedeprisen holder sig over maksimumsprisen, derimod frygter man virkningen af et for stort udbud af hvede og den deraf følgende prisnedgang med dens virkninger på konjunkturerne. Det vil sige, at man retter bestræbelserne mod at finde midler til at holde hvedeprisen *oppe* i det i aftalen fastlagte prisspillemrum, da det er tendenserne til nedgang, man anser for overhængende og farlige.

Udtryk herfor er, at U.S.A. har gennemført produktionsregulering for hvede for høsten 1950 og antagelig også

indskrænker majsproduktionen, men desuden er man i FAO gået i gang med nye forhandlinger og overvejelser om mulighederne for oprettelsen af et internationalt organ til stabilisering af landbrugspriserne på det niveau, som vareaftalerne fastlægger. Disse forhandlinger har endnu ikke ført til et positivt resultat, og selv om man får oprettet et internationalt stabiliseringsorgan for landbrugsvarer, er stabiliseringen af landbrugspriserne dog ikke dermed løst. Man har således hidtil så godt som ikke beskæftiget sig med det prisniveau, på hvilket stabiliseringen skal finde sted, og hvorledes det skal bestemmes, og det er vel på dette centrale område, at man vil møde de største vanskeligheder. Faldende og lave priser kan fremkomme ad tilfældig vej som en række efter hinanden særlig gode høstår, men de kan bl. a. også skyldes tekniske fremskridt, som gør produktionen billigere, og medens det i første tilfælde vil være berettiget at gribe ind med prisstabiliseringsforanstaltninger, vil det i sidste tilfælde være farligt og skadeligt. Det er imidlertid klart, at det er meget vanskeligt at skelne mellem, hvad der er tilfældigt, og hvad der er tendens i produktionen, men der skal træffes et valg.

De frygtede prisfald på landbrugsvarer har endnu ikke gjort sig almindeligt gældende, selv om et betydeligt prisfald allerede har fundet sted i U. S. A. Således er i dette land landbrugspriserne ialt faldet med 20 pct. fra januar 1948 til august 1949. Fra august 1948 til august 1949 faldt kornpriserne med op til 30 pct., slagtedyr og mejeriprodukter med 20—23 pct. For tiden kan man vel sige, at dollarmangelen og devalueringen isolerer prisfaldets virkninger til dollarsområdet, men fortsætter det, vil det trænge igennem også i andre lande og måske fremkalde statsindgreb af de kendte typer, hvis det ikke forinden lykkes gennem et internationalt samarbejde at forhindre dets udvikling. Det er vel ikke meget, der er nået endnu med at etablere dette internationale samarbejde, men man har dog den store fordel, at man ikke står uforberedt til at imødegå en kritisk udvikling i landbrugskonjunk-

turerne, idet man til forskel fra mellemkrigsårene har drøftet de midler og fremgangsmåder, som man mener bør tages i anvendelse for at holde igen på prisfaldet og forhindre det i at brede sig fra eet område af landbrugsproduktionen til andre. Der er så tilbage problemet, om man vil få sat de rigtige stabiliseringsforanstaltninger i gang, inden det er for sent.

Landbrugets økonomiske resultat.

Det økonomiske resultat for regnskabsåret 1948/49 viste en betydelig forbedring i forhold til året før, og det blev det bedste år af alle efterkrigsårene. Der var en række samtidigt virkende årsager hertil. Høsten i 1948, der blev på ialt 114 mill. afgrødeenheder, var 16 mill. afgrødeenheder eller 16 pct. større end året før, forårsgræsningen 1949 kom tidligt og var overordentlig rigelig; indførselen af foderstoffer var en del større end tidligere år; der var et fald i foderstofpriserne, og lønnen var nærmest uforandret, og endelig nåede landbrugspriserne op på det hidtil højeste niveau med et indekstal på 325 mod 302 året før (1910—14 = 100). Efter Det landøkonomiske Driftsbureaus beretning blev det samlede resultat, at bruttoudbyttet for de i regnskabsstatistikken medtagne brug steg fra 1403 kr. året før til 1644 kr. i 1948/49, medens driftsomkostningerne forøgedes fra 1306 kr. til 1427 kr., og dermed forøgedes nettoudbyttet fra 97 kr. til 217 kr., alle tal angivet pr. ha. Landbrugskapitalen beregnet som investeret kapital (20 års gennemsnit af handelsværdien) steg fra 3271 kr. til 3348 kr. pr. ha, og forrentningsprocenten blev dermed 6,5 mod 3,0 året før. Den anslåede handelsværdi steg fra 4470 kr. til 4638 kr. pr. ha, og forrentningsprocenten beregnet på handelsværdien blev 4,7 mod 2,2 året før.

Bruttoudbytte, driftsomkostninger og landbrugskapital har været i uafbrudt stigning siden før krigen og har nu i kronebeløb nået alle tiders højeste niveau.

Af forøgelsen i *bruttoudbyttet*, der ialt er 241 kr. pr. ha, stammer 42 kr. fra forøget indtægt af planteavlprodukter

og 199 kr. fra merindtægt af husdyrprodukter. Der er en forøget indtægt fra kvæg-, svine- og fjerkræproduktionen, men indtægten fra hesteholdet er gået tilbage. Af *driftsomkostningerne*, der forøgedes med 121 kr. pr. ha, er udgiften til folkehold praktisk taget uforandret; udgiften til vareforbrug er steget med 68 kr., men dækker over en relativt forøget mængde, og endelig er vedligeholdelse og andre omkostninger steget med henholdsvis 20 kr. og 18 kr. pr. ha. Stigningen i vedligeholdelsen er udtryk dels for de forøgede priser på bygningsmaterialer og inventar, dels for den forøgede investering i inventar.

Forbedringen i driftsresultatet gjorde sig gældende i alle brugsstørrelser og i alle landsdele, men den relative forbedring var bedst i de små brug og på de store gårde, medens fremgangen var ret uensartet for de forskellige landsdele, hvilket overvejende skyldes klimaets luner såvel i sommeren 1947 som i 1948. Øerne havde dog det bedste driftsresultat; således var bruttoudbyttet for disse landsdele på over 2000 kr. pr. ha, og nettoudbyttet var for de sydlige øer så højt som 436 kr. pr. ha.

*Arbejdsfortjeneste, indtægt af ejendommen og
forrentningsprocent.*

	Under 10 ha	10—20 ha	20—30 ha	30—50 ha	50—100 ha	Over 100 ha
Familiens arbejdsfortjeneste, gnsn. pr. ejendom.						
1948—49	5 225	6 847	9 344	10 915	12 988	36 051
1947—48	4 099	5 145	6 492	6 825	7 477	7 152
	+1 126	+1 702	+2 852	+4 090	+5 511	+28 899

	Indtægt af ejendommen, gnsn. pr. ejendom.					
1948—49	6 264	8 442	11 786	14 225	17 461	49 661
1947—48	5 069	6 693	8 820	9 988	11 889	18 198
	+1 195	+1 749	+2 966	+4 237	+5 572	+31 463

	Forrentningsprocent efter handelsværdi.						Alle brug
1948—49	3,4	4,3	5,1	5,3	5,0	7,0	4,7
1947—48	0,8	2,1	2,7	2,7	3,0	2,7	2,2

	Forrentningsprocent efter handelsværdi, landsdele.						
	Sjæl- land	Syd- øer	Fyn	Øst- jylland	Midt- jylland	Nord- jylland	Vest- jylland
1948—49	4,6	7,3	4,9	3,9	3,0	3,9	5,0
1947—48	1,9	5,1	1,7	1,3	1,3	1,0	2,4

Det gode driftsresultat giver sig naturligvis også udtryk i forøget indkomst. Familiens arbejdsfortjeneste, der angiver, hvad der bliver til disposition for brugeren, efter at alle omkostninger, herunder 5 pct. rente på den investerede kapital, er afholdt, er således steget for alle brugsstørrelser. Det samme gælder indkomsten af ejendommen, der omfatter den for familien og driftsledelsen beregnede løn plus renten på egenkapitalen. Ved beregningen af det sidstnævnte tal er der gået ud fra samme egenkapital i begge år, hvilket giver en lille uoverensstemmelse med de faktiske forhold.

Vi står nu midt i driftsåret 1949/50, og hvorledes må dette skønnes at falde ud? Ja, så vidt man kan se, vil det næppe komme til at afvige synderligt fra året forud. Høsten 1949 var 11 mill. afgrødeenheder større end i 1948, og indførselen af kraftfoder bliver samtidigt større, således at produktionen af færdige produkter vil blive væsentlig forøget. Hertil kommer så, at forøgelserne i besætningerne i år næppe kommer til at gøre sig så stærkt gældende som i fjor, og man får derved en større indtægt på grund af de lave værdier, man bruger ved optagelsen af besætningerne til status. Dette system med lave statusværdier flytter indtægter fra det år, hvor produktionen foregår, til det år, hvor produkterne sælges, hvilket bliver meget mærkbart, når produktionen varierer så stærkt som fra 1947 til 1948 og frem til i år. Resultatet af indeværende driftsår bliver derved forbedret på bekostning af året i fjor. Priserne på færdigvarer bliver imidlertid lavere i sidste halvdel af indeværende driftsår; navnlig vil de lavere smør-, æg- og baconpriser til England gøre sig gældende, men samtidig er dog korn- og kødpriserne højere, ligeledes er kartoffelprisen højere end i fjor. Af omkostningerne vil kraftfoder, kunstgødning, maskiner, brændselolie m. v. gå op i pris; derimod vil arbejdslønnen være omtrent af samme størrelse. Alt i alt er det derfor berettiget at slutte, at indeværende år ikke vil blive dårligere end sidste år, men set på lidt længere sigt er udsigterne derimod højst ustabile p. gr. a. usikkerheden for indførselen af foder-

stoffer og den mærkbare forringelse i forholdet mellem eksport- og importpriserne.

Trods denne kendelige bedring i landbrugets økonomiske situation synes likviditeten at være dårlig, hvilket vil sige, at landbruget ikke råder over disponible pengemidler i et sådant omfang, at det kan financiere besætningsforøgelserne og de forøgede nyanskaffelser af inventar, som er aktuelle i disse år. Man må derfor optage lån, og som andet steds omtalt er gælden også steget mærkbart fra 1947 til 1948, en stigning, som uden tvivl også er fortsat i det forløbne år.

Fra den faglige arbejdsmark.

På det faglige og produktionsmæssige område har der i årets løb været udfoldet en stærkt stigende aktivitet; dette gælder i almindelighed, fordi der er så mange nye opgaver og problemer, der trænger sig på, ligesom produktionsforholdene og udsigterne for fremtiden kræver, at man er agtpågivende over for og nøjeregnende med alle muligheder for forbedringer.

I årets løb er arbejdet for en forbedring af husdyrholdets økonomi i særlig grad blevet aktualiseret. Anledningen hertil er naturligvis produktionsforholdene i sig selv, men de resultater, der er opnået af forsøgsvirksomheden og af dygtige praktikere, har virket stærkt inspirerende på aktiviteten i oplysningsarbejdet. Således kan nævnes de opsigtsvækkende og interessante resultater, der opnåedes ved rekordforsøgene på *Stensbygaard* og *Wedellsborg*, hvor man begge steder opnåede både meget høje ydelser og en meget stor ydelsesfremgang med et større antal køer og ikke blot med en enkelt ko. Man må være ejerne af disse besætninger taknemlig for denne indsats og ikke alene for den nytte, det har for vor kvægavl i almindelighed at få fastslået den maksimale ydeevne hos vort kvæg, men også for det ansigt, man herved er med til at give vor kvægavl udadtil. Der har i tidens løb være udfoldet en del initiativ for at få en eksport af avlsvæg i gang her fra landet, og navnlig af R. D. M., men det er aldrig blevet til noget videre; vort kvæg har ikke kunnet kon-

kurrere med andre racer. Man må erkende, at vort kvæg ikke er i besiddelse af en sådan eksteriørmæssig kvalitet og ensartethed, at der kan skabes interesse om det med disse egenskaber, og derfor må ydelsen og ydelsesanlæggene være afgørende. På dette område har man imidlertid internationalt egentlig kun højsteydelserne, rekordydelsen at holde sig til, og derfor er rekordforsøgene så værdifulde, ja, de er vel ret beset også hovedsagelig blevet gennemført netop med det for øje at vise udadtil, hvad R. D. M. kan præstere.

Det skal i denne forbindelse anføres, at der på et ret tilfældigt grundlag i Italien efter krigen er blevet opbygget en stor besætning af R. D. M. på ialt 300 malkekøer; den findes på det af den italienske stat ejede og drevne storgods »Maccarece« vest for Rom. Grundlaget for besætningen er det levekvæg, der efter krigen på UNRRA's foranstaltning blev eksporteret her fra landet til Italien, og hvoraf der til »Maccarece« udvalgte en del kvier. På godset er der ialt 2 500 malkekøer, og de røde køer trives vel og klarer sig godt sammenlignet med de andre racer, af hvilke den hollandske er den talrigeste. Således gav de røde køer i fjor 3 500 kg mælk med 4 pct. fedt, medens det hollandske kvæg gav 4 000 kg mælk med 3,2 pct. fedt. Den røde besætning er eksteriørmæssigt af god kvalitet trods sin jævne og tilfældige herkomst.

Foruden rekordforsøgene har de på afkomsprøvestationerne for kvæg opnåede ydelser af 1. kalvs kvier fra almindelige brugsbesætninger vist de muligheder, der er for igennem rigtig fodring at forøge mælkeproduktionen pr. dyr betydeligt, og endelig har dygtige praktikere vist, hvorledes de ved anvendelse af hjemmeavlet grovfoder kan opnå en høj ydelse. Af disse enkeltmænd må nævnes *Søren Brendstrup*, Frerslev ved Hillerød, og *Lars Hansen*, Højby på Fyn.

Det er på grundlag af disse resultater, at agitationen for en forbedret fodring af kvæget er rejst; i langt de fleste besætninger har man mulighederne for en større ydelse blot køerne fodres rigtigt.

Lignende synspunkter anlægger man for svineproduktionen, i hvilken man let kan konstatere en betydelig forskel i foderforbrug pr. kg tilvækst i forsøgene og hos dygtige praktikere sammenlignet med det gennemsnitlige landbrug, og på initiativ af De samv. danske Andels-svineslagterier vil man ved et arbejde igennem Forsøgslaboratoriet, gennem agitation og demonstration vise den jævne landmand, at også han har muligheder for at forbedre sin svinefodrings økonomi meget betydeligt.

Med de meget store forskelle, som er til stede i ydelse og udnyttelse af foderet i de danske husdyrbesætninger, er der muligheder for ikke alene at forbedre rentabiliteten i de enkelte brug, men også at afsvække virkningerne af de svigtende fodertilførsler. Hvis det er sådan, som nogle hævder, at der i svineproduktionen regelmæssigt bruges 100 f. e. for meget pr. svin på grund af uhensigtsmæssig fodring, vil man alene ved forbedringer på dette område kunne indtjene en betydelig del af kornindførselen, og ligeledes vil det disponible grovfoder ved rigtig anvendelse i kvægfodringen kunne give mere mælk.

For at arbejde sig frem mod disse mål må der sættes en stærkt forøget agitation i gang, og man må ind på i højere grad end hidtil at skabe kontakt med den enkelte landmand. Foredrag og bladartikler gør det ikke og virker for langsomt. Til gennemførelse af et sådant intensiveret oplysningsarbejde råder vi desværre over for få specialister, selv om vi her i landet har forholdsvis mange flere konsulenter end i noget andet land. Desuden er konsulenternes tid ofte i alt for høj grad beslaglagt af andre opgaver end det rent oplysningsmæssige arbejde, bl. a. med at skaffe indtægter i de landøkonomiske foreningers slunkne kasser. Mere rundhændede statsbidrag til oplysnings- og agitationsarbejde såvel som højere medlemsbidrag i de landøkonomiske foreninger er derfor påkrævede, hvis der skal komme mere skred i forbedringerne på fodringens som andre områder iøvrigt end hidtil.
